

NOVI

Odmev

GLASILO KULTURNO PROSVETNEGA DRUŠTVA SLOVENSKI DOM ZAGREB

JUNIJ 2026 • ŠTEVILKA 91 • ISSN 1331 - 548X

VISOKI OBISK

Slovenska predsednica

Nataša Pirc Musar

na obisku pri Slovencih na Hrvaškem

INTERVJU

Igor Toš:

Povezovalec arhitekture
in antropologije

SPOZNAJMO NAŠE

ČLANE

Adica Dobrić Jelača:
Glasba je njeno življenje

30 LET NOVEGA

ODMEVA

Vstop v novo
desetletko ... in še dlje

Novi odmev izdajata
Kulturno prosvetno društvo
Slovenski dom Zagreb
 in **Svet slovenske nacionalne manjšine**
Mesta Zagreb
 s pomočjo
Savjeta za nacionalne manjine
Republike Hrvatske
 in **Urada vlade Republike Slovenije za**
Slovence v zamejstvu in po svetu.

Za izdajatelja:

Darko Šonc

Uredništvo:

Stanka Herak, Irena Pavlovič,
Darko Šonc, Tanja Borčić Bernard,
Cvijeta Pandol Udiljak, Ivanka Filipan,
Dejan Vodovnik, Ana Bakulić, Agata
Klinar Medaković, Marija Mica Kotnik.

Urednica:

Agata Klinar Medaković

Pregled, priprava in oprema besedil:

Marija Mica Kotnik

Oblikovanje in prelom:

Intergrafika TTŽ d.o.o.

Tisk:

Intergrafika TTŽ d.o.o.

Bistranska 19, Zagreb

Izhaja občasno v slovenskem in
 hrvaškem jeziku.

Naklada: 800 izvodov

Naslov uredništva:

Kulturno prosvetno društvo
Slovenski dom Zagreb
 Masarykova 13/I, 10000 Zagreb
 tel./fax +385 (0)1 48 55 171
slovenski-dom@zg.t-com.hr
http://slovinci-zagreb.hr

Na OŠ Pečine se je predsednica Slovenije med drugim srečala tudi s predsednikom Hrvaške, ki je potrdil dobrososedske odnose med državama.
 Foto: arhiv Slovenski dom, KPD Bazovica

VSEBINA 91/2026

SLOVENSKI DOM - NAŠ DRUGI DOM

Uvodnik	3
Slovenski dom Zagreb vstopil v novo mandatno obdobje	4
Dober sosed je ena največjih strateških prednosti za državo	5
Tokrat malo drugače	6
Pevsko sezono smo zaključili v Šempasu	7
Dolg aplavz za naš zbor	8
Olga Tkalčec (Karlovac, 1941 – Zagreb, 2026)	9
Dan odprtih vrat na gradu v Brestanici	10
Susret bez pravila	11
Štanjel in Ferrarijev vrt – bisera kraške dediščine	13
Izmenjava izkušenj in pozitivnih praks	15
Glasba je njeno življenje	16
Vstop v novo desetletko ... in še dlje	18

SLOVENC NA HRVAŠKEM

Aktivna pomlad Združenja Rast	21
Slovenski dom Zagreb – trajna rešitev. Kdaj?	23
Pionirji mladinske književnosti in publicistični mostovi, 2. del	24
Dve desetletji bogatijo podobo okolja	26
Slovesno ob obletnici umaške Ajde	27
Počastili spomin na Vido Rudolf	28
Slavnostno ob 30. obletnici zbora	29
V gosteh pri prijateljih	30
Predsedniški obisk kot zahvala za ohranjanje slovenske dediščine	31
Od polstenja volne do pohoda po Učki	34
Dvajset let, dvajset delavnic	35

POGOVARJALI SMO SE

Povezovalc arhitekture in antropologije	37
---	----

NOVICE OD TU IN TAM

Slovenija dobila 16. vlado	40
Odmevni konferenci o osebah z invalidnostjo in o umetni inteligenci	41

MATERINŠČINA

Kako ohranjati in utrjevati slovenščino na Hrvaškem?	43
Dijaka slovenskega jezika sta spoznavala slovensko prestolnico	44
Kako uporabiti možgane, o spominih kulturnega menedžerja in aktualnih vprašanih slovenskega jezika	45
Izgubljeno s časom	47

KULTURNA OBZORJA

SLO-HR KULTURNA DOGAJANJA	48
Ko Samobor živi poezijo	50

PRETEKLOST V SEDANJOSTI

Skladatelj, pesnik in vsestranski gledališki umetnik	52
--	----

ZA VSAKOGAR NEKAJ

Od košarke do litovske Sahare	55
Kaj bomo skuhalih danes?	57
Spomin naj ostane spomin	58
Horoskop	59

POMISLEK ZA KONEC

Od Kekca do preteklosti v sedanjost	60
---	----

Skupnost

 Marija Mica Kotnik

Beseda skupnost je za marsikoga nekaj samoumevnega. Pa še zdaleč temu ni tako. Viri, ankete in študije kažejo, da je sobivanje v skupnosti koncept, ki se nanaša na harmonično in sodelovalno sobivanje med člani skupnosti. V tem kontekstu so vrednote, kot so spoštovanje, solidarnost, empatija in sodelovanje, temeljne za spodbujanje zdravega in prijaznega okolja.

Sobivanje v skupnosti prinaša številne koristi, kot so krepitev družbenih vezi, spodbujanje kolektivne blaginje ter razvijanje občutka pripadnosti in skupne identitete. Številni primeri po vsem svetu kažejo, kako lahko praksa sobivanja v skupnosti pozitivno spremeni odnose med ljudmi, spodbuja vključenost, raznolikost in medsebojno sodelovanje.

Nedavno sem zasledila podatek, da smo Slovenci evropski rekorderji po številu individualnih hiš in tudi rekorderji po nezaupljivosti. Tudi siceršnja statistika ni nič kaj obetavna. Lastno hišo ima dobri dve tretjini Slovencev. Zakaj to omenjam? Zato, ker precej ljudi, ki živijo v »svojih« individualnih hišah, nemalokrat niti ne ve, kaj pomeni bivati v skupnosti.

Slovenci na Hrvaškem se še kako dobro zavedamo, kaj in kako pomeni živeti v skupnosti. V multikulturni skupnosti, kjer se prepletajo narodi in narodnosti in v skupnosti, v kateri se moramo nenehno truditi, da zagotovimo, da slovenstvo živi naprej. In prav zaradi tega je naša osrednja naloga skrb za slovenski jezik, za kulturo in narodno identiteto – seveda, v okviru skupnosti. Slednja namreč igra ključno vlogo pri oblikovanju identitete posameznika, zagotavljanju podpore in ustvarjanju prostora za interakcijo ter rast. In to še kako velja tudi za slovensko manjšino na Hrvaškem.

Biti del skupnosti ni lahek zalogaj. Nenehno se je treba truditi, dokazovati in spoštovati. Najprej sebe, nato še vse okoli sebe.

Zato so še kako pomembni nastopi naših pevk in pevcev na koncertih, prireditvah na oni strani meje, v domači Sloveniji. Pa razstave, ki na to stran meje prinašajo kanček duha Slovenije, pa nastopi, pogovori, koncerti slovenskih izvajalcev v Slovenskem domu Zagreb in kjerkoli drugje, kjer domuje slovenski duh v okviru neke skupnosti.

O pomembnih elementih skupnosti pišemo tudi v tokratni številki. O dogodkih in posameznikih. Olga

91

Tkalčec, ki nas je na žalost letos zapustila, je bila zagotovo eden od pomembnih gradnikov naše skupnosti.

Pišemo tudi o razvoju mladinske književnosti in vzpostavitvi rednega kulturnega obveščanja med Ljubljano in Zagrebom, kar je bilo v 19. stoletju tesno povezano z delovanjem posameznikov, ki so v obeh narodih videli bratski plemeni. Preplet pedagoškega dela in uredniškega vizionarstva je omogočil nastanek prvih kakovostnih mladinskih časnikov ter publicističnih rubrik, ki so sistematično zmanjševale razdaljo med slovensko in hrvaško javnostjo. Osrednji figuri tega procesa, Ljudevit Tomšič in Josip Starè, sta s svojim delom dokazala, da tiskana beseda ne pozna meja, ko gre za vzgojo mladih in kulturno diplomacijo.

Nič manj pomemben ni tudi dogodek ob 30. letnici obstoja in delovanja mešanega pevskega zbora Triglav, Split, o katerem tudi pišemo.

**Biti del skupnosti ni lahek zalogaj.
Nenehno se je treba truditi,
dokazovati in spoštovati. Najprej
sebe, nato še vse okoli sebe.**

V današnjem vrtincu sodobnega življenja, kjer nas spremljajo stres, negotovost in izzivi, se zagotovo še enkrat več kaže pomen, ki ga imajo društva v skrbi za ohranjanje slovenskega jezika ter narodne identitete. Ob spoštljivem izkazovanju pozornosti do večinskega naroda pa manjšinci smejo oz. smemo pričakovati tudi spoštovanje z nasprotne smeri.

Nenazadnje pa moram tudi zapisati, da letos jeseni obeležujemo svojevrstni praznik enega od gradnikov naše skupnosti – glasila kulturno posvetnega društva Slovenski dom Zagreb Novi odmev, o čemer tudi pišemo v nadaljevanju.

VOLILNA SKUPŠČINA

Slovenski dom Zagreb vstopil v novo mandatno obdobje

V prostorih Slovenskega doma Zagreb je 9. junija potekala redna letna skupščina društva, ki je bila letos še posebej pomembna zaradi volitev. Člani so izbirali predsednika ter nove sestave upravnega in nadzornega odbora za prihodnje štiriletno mandatno obdobje.

 Ana Bakulić

Skupščino je vodil predsednik **Darko Šonc**, ki je v uvodu poudaril, da Slovenski dom Zagreb danes združuje 288 članov. V poročilu o delu za lansko leto je predstavil bogato dejavnost društva in njegovih sekcij ter izpostavil številne kulturne, izobraževalne in društvene dejavnosti. Med odmevnejšimi dogodki so bili praznovanje 20. letnice Kreativne delavnice Šopek, tradicionalne prireditve ob slovenskem kulturnem prazniku, razstave ter predstavitve knjig – med njimi predstavitev dvojezične knjige *Spomini na babičino kuhinjo/Sjećanja na bakinu kuhinju*, avtorice **Marjete Trkman Kravar**, ki skozi recepte in osebne zgodbe članic ohranja spomin na slovensko kulinarično tradicijo.

Člani so obravnavali tudi finančno poročilo za leto 2025, ki ga je predhodno pregledal nadzorni odbor, ter sprejeli program dela in finančni načrt za leto 2026. Med pomembnejšimi dejavnostmi v tekočem letu so bile izpostavljene aktivnosti na področju učenja slovenskega jezika, priprave na 30. obletnico izhajanja glasila *Novi odmev* ter nadaljevanje kulturnih programov, namenjenih ohranjanju slovenske kulturne dediščine na Hrvaškem. Predsednik je člane seznanil tudi s potekom pogovorov z državnimi institucijami glede prihodnjega statusa prostorov na Masarykovi ulici 13, kjer Slovenski dom Zagreb deluje že od leta 1949.

Slovenski dom Zagreb bo še naprej vodil Darko Šonc

V volilnem delu skupščine je bil za predsednika društva ponovno izvoljen Darko Šonc, za podpredsednika pa ponovno **Silvester Kmetić**. V upravni odbor so bili izvoljeni Darko Šonc, Silvester Kmetić, **Borut Gulič**, **Stanka Herak**, **Stanka Novković**, **Matic Zakonjšek**, **Agata Klinar Medaković**, **Rolando Nikčević** in **Marjan Dirnbek**.

Novi-stari predsednik Darko Šonc in tajnica Slovenskega doma Zagreb Ana Bakulić v ospredju junijske volilne skupščine Slovenskega doma Zagreb. Foto: akm

Nadzorni odbor sestavljajo **Cvijeta Pandol Udiljak**, **Višnja Mordej** in **Martina Oblak Pehnc**. S potrditvijo nove sestave vodstvenih organov je Slovenski dom Zagreb vstopil v novo mandatno obdobje, v katerem bo nadaljeval svoje poslanstvo povezovanja in ohranjanja slovenske skupnosti na Hrvaškem.

Člani volilne skupščine Slovenskega doma Zagreb so obravnavali finančno poročilo za leto 2025, ki ga je predhodno pregledal nadzorni odbor, ter sprejeli program dela in finančni načrt za leto 2026.

Dober sosed je ena največjih strateških prednosti za državo

S sprejemom ob slovenskem dnevu državnosti, bil je 11. junija v Tehničnem muzeju Nikola Tesla v Zagrebu, je zdaj že nekdanji veleposlanik Gašper Dovžan zaključil svoj štiriletni mandat na Hrvaškem. Slovensko veleposlaništvo Zagreb je sprejem organiziralo ob podpori Slovenskega doma Zagreba in SLO CRO Gospodarske zbornice.

Tanja Borčič Bernard

Gašper Dovžan je imel na slovesnosti svoj zadnji govor kot veleposlanik na Hrvaškem. Foto: Tanja Borčič Bernard

35. obletnica državnosti povezuje Slovenijo in Hrvaško, saj sta obe državi skoraj istočasno stopili na pot samostojnosti. Izhajali sta iz podobnega zgodovinskega trenutka in pričakovanj svojih državljanov, je v nagovoru zbranim dejal Gašper Dovžan. »Želeli smo več svobode, več demokracije in možnost, da sami odločamo o svoji prihodnosti. Želeli smo postati del evropskega političnega in vrednostnega prostora, kateremu smo vedno pripadali.« Pri tem je poudaril tudi pomemben del zaslug, ki so jih imeli mediji, kulturniki, civilna družba in številni posamezniki, ki so si upali razmišljati drugače in javno zagovarjati spremembe. Ker je bila hrvaška pot do samostojnosti precej težja od slovenske, je Dovžan izpostavil dejstvo, da je Slovenija tudi v teh ključnih trenutkih stala ob strani Hrvaški. »Ta izkušnja solidarnosti mora biti pomemben del skupnega spomina obeh držav,« je dejal veleposlanik. In nadaljeval, da je v

letih, ki so sledila, bilo včasih preveč politike in premalo dialoga in posledice tega čutimo še danes. Lahko pa ugotovimo, da so odnosi med državama bistveno bolj zreli, stabilni in samo-zavestni, ko odprta vprašanja ne določajo več celotne vsebine odnosov med Slovenijo in Hrvaško. V to se je prepričal tudi sam, ko je v preteklih štirih letih prepotoval skoraj vso Hrvaško.

Ljudje gradimo most med državama

Slovenski veleposlanik je izpostavil še, da je blagovna menjava med državama dosegla deset milijard evrov, državi sta ena drugi najbolj pomembni vlagateljici, milijoni turistov pa dokazujejo, da meja ne ločuje naših dveh narodov. V svetu velikih varnostnih izzivov, vprašanj energetske odpornosti, gospodarske konkurenčnosti in demograf-

skih sprememb je dober sosed, s podobnimi cilji, ena največjih strateških prednosti za državo. V svojem govoru je Dovžan omenil politike, gospodarstvenike, znanstvenike, umetnike, športnike in številne druge posameznike, ki vsak na svoj način gradijo mostove med državama ter se vsem iskreno zahvalil. Največjo zahvalo pa je namenil svojim sodelavcem na veleposlaništvu. »Pogrešal bom tudi številne osebne

Odnosi med državama so danes bistveno bolj zreli, stabilni in samozavestni in odprta vprašanja ne določajo več celotne vsebine odnosov med Slovenijo in Hrvaško, je dejal Gašper Dovžan.

trenutke, ki jih je prineslo življenje v Zagrebu – od kolesarskih vzponov na Sljeme in zagorske griče do večernih sprehodov po Maksimiru z našo psičko,« je ob zaključku svojega mandata dejal veleposlanik Slovenije na Hrvaškem Gašper Dovžan.

Večer je glasbeno obogatil kvintet orkestra Slovenske vojske. Dogodka so se udeležili številni gospodarstveniki, politiki, predstavniki tujih veleposlaništev na Hrvaškem, kulturniki, novinarji in pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem.

Večer je glasbeno obogatil kvintet orkestra Slovenske vojske.

Foto: Matej Grgič

Sprejema so se udeležili številni gostje. Foto: Matej Grgič

TABOR PEVSKIH ZBOROV V ŠENTVIDU

Tokrat malo drugače

Po več kot 50. letih je bilo letos v Šentvidu, na tradicionalnem srečanju pevskih zborov, nekoliko drugače. Ni bilo spreveda s pesmijo skozi mesto, tudi ne skupnega petja vseh zborov Slovenije.

 Stanka Herak

V Šentvidu pri Stični je 13. maja potekalo tradicionalno srečanje pevskih zborov na dogodku pod geslom *Zapojmo si*, na katerem se je zbralo več kot 700 pevcev. Po več kot 50. letih je bilo letos v Šentvidu nekoliko drugače. Ni bilo spreveda s pesmijo skozi mesto, tudi ne skupnega petja vseh zborov Slovenije na igrišču. Bil je prenovljen Tabor. Povedali so nam, da bo potekal v dvoletnem ciklu in letošnji *Zapojmo si* je bil prvi del. Trajal je en dan in je bil vsebinsko dopolnjen z delavnicami. Delavnice, ki so jih vodili strokovni mentorji, so se zvrstile skozi dan – dopoldne so bile za otroške, mladinske in srednješolske zборе, popoldne pa za odrasle pevce. Na delavnicah smo se učili vokalnih tehnik in

tudi o nastanku človeškega glasu. Delavnica skupnega petja je bila v telovadnici Osnovne šole Ferda Vesela, ki jo je vodil dirigent **Damijan Močnik**, novi umetniški vodja Tabora slovenskih pevskih zborov. Brez posebnih priprav smo prepevali ljudske pesmi, zimzelene melodije ter sodobne zborovske melodije.

Ob zaključku programa sta nas pozdravila podžupan Občine Ivančna Gorica **Tomaž Smole** in predsednik Tabora **Matej Šteh**. Sledilo je predstavljanje treh zamejskih zborov, MePZ Avgust Pavel iz Gornjega Senika na Madžarskem, Dekliška vokalna skupina Biseri iz Sovodnja ob Soči in MePZ Slovenski dom Zagreb. Vsak zbor je zapel dve pesmi.

Delavnice in vaje z mentorji

Naš zbor je ob spremljavi harmonike, ki jo je igral dirigent **Ivica Ivanovič**, zapel pesmi *Njega ni* in *Sezidal sem si vinski hram*. Nato je sledilo skupno petje odraslih pevcev. Zapeli smo pesmi, ki smo jih vadili na delavnici skupnega petja. Zapeli smo *Oj, Triglav moj dom* in *Tam, kjer sem doma*.

Delavnice smo spremljali z zanimanjem, vadili z mentorji, se nasmejali, ko ni šlo in popravljali napake. Naučili smo se nekaj novega, veliko tega, kar je pomembno pri petju. Pri skupnem petju nas je bilo okoli 400 pevcev in pod taktirko dirigenta Damijana Močnika, smo zapeli kot eden. Ob tem je nekdo rekel, da smo kot neprofesionalni pevci z jasnimi napotki zveneli enostavno vrhunsko. Delaven in pevski dan se je zaključil pri gasilskem domu v Šentvidu, kjer so nas v organizaciji šentviških gasilcev počastili z jedačo in pijačo. Ob prijetnem druženju je donela tudi vesela slovenska glasba.

Nastop MePZ Slovenski dom Zagreb na Taboru slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični. Foto: FB Tabor

MePZ SLOVENSKI DOM

Pevsko sezono smo zaključili v Šempasu

Na povabilo Kulturno prosvetnega društva Lipa Šempas smo se udeležili prireditve Domovina je ljubezen, ki je bila 20. junija v Kulturnem domu Šempas.

 Stanka Herak

Naprireditvi, kijenamenjena povezovaljuslovenske kulture in zamejskih društev, sopolegnašega MePZ Slovenski dom Zagreb sodelovala še druga zamejska društva, in sicer folklorna skupina Zveze Slovencev na Madžarskem – Sakalovci z Madžarske, moška vokalna skupina Stane Malič iz Opčin iz Italije in domači pevski zbori: Otroški pevski zbor OŠ Šempas, mladi folklorniki OŠ Šempas in MePZ Lipa Šempas.

Kot zamejski pevski zbor smo se občinstvu predstavili s slovenskimi pesmimi: *Viharnik vrh gora*, *Slovenija, od kod lepote tvoje*, *Slovenec sem* in *Lepo je biti muzikant*. Peli smo ob spremljavi harmonike, ki jo je igral naš dirigent **Ivica Ivanovič**. Pesem je zvenela slovesno in močno, saj je občinstvo s ploskanjem po taktu dodalo še eno noto in zato je naše petje zvenelo še bolj veselo. Z nastopom smo bili zelo zadovoljni in tako uspešno končali letošnjo pevsko sezono. Koncert v Šempasu nam bo ostal še dolgo v spominu, prav tako tudi pot domov naslednji

dan, ko smo obiskali Arboretum Volčji potok, najbolj obiskan botanični vrt v Sloveniji in slikovito mesto v objemu planin Kamnik, kjer smo si privoščili kosilo, sončen dan pa nam je omogočil lep razgled na Kamniške Alpe. Polni vtisov smo se zvečer srečno vrnili domov – v Zagreb.

Člani in članice MePZ Slovenski dom Zagreb. Foto: arhiv MePZ

Dolg aplavz za naš zbor

V okviru 57. revije Primorska poje 2026 je v Kulturnem domu Kromberk zapel tudi zbor MePZ A. M. Slomšek. Izvedli smo tri pesmi: Minil je dan trpljenja, Pred Jezusa ponizno pokleknimo, Raduj nebeška se gospa.

 Franjica Sapor

Letošnja 57. revija Primorska poje je bila posvečena Srečku Kosovelu in Dragotinu Ketteju. Potekala je pod geslom pesmi Srečka Kosovela: *Naš spev je strasten, naša moč je živa*, kar je v pozdravu izpostavila tudi **Janja Konestabo**, predsednica Zveze pevskih zborov Primorske.

MePZ A. M. Slomšek je 18. aprila ob 20. uri nastopil v Kromberku v Kulturnem domu Kromberk. Pod vodstvom zborovodje **Luke Hosuja** smo izvedli tri duhovne pesmi: Minil je dan trpljenja, Pred Jezusa ponizno pokleknimo, Raduj nebeška se gospa. Občinstvo je bilo nad nastopom našega zbora navdušeno in nam naklonilo dolg in prsrčen aplavz. Letos smo prvič nastopili v kulturnem domu in ne v cerkvi, kar je bila za nas tudi nova in posebna izkušnja.

Po nastopu vseh sedmih zborov, smo ob koncu prvega dne vsi pevci na odru zapeli še pesem *Primorska poje* – himno, ki jo je na besedilo **Klare Makovec**, uglasbil **Miroslav Paškvan**. Sledil je tradicionalni sprejem, ki so ga za nas pripravili gostitelji. Po prijetnem druženju

z vsemi pevci in prepevanju znanih pesmi, smo se konec večera odpravili v hotel Sabotin v Solkanu, kjer smo prenočili.

Po petju še med cvetje

V nedeljo, po zajtrku smo se počasi odpravili proti domov. Na kosilu smo se ustavili v Homcu v restavraciji Repanšek, kjer smo se v veselem vzdušju spomnili vseh preteklih revij Primorske poje in se dogovorili, da bomo v zbor povabili še več novih pevcev, da bomo še naprej lahko nastopali na takih ali podobnih prireditvah. Po kosilu smo se sprehodili skozi Arboretum Volčji Potok. Ogledali smo si čudovite prizore narave in urejenih vrtov in jih tudi fotografirali za spomin. Posebej so nas navdušili tulipani, ki so ob našem obisku ravno cveteli in parku dajali poseben čar.

Je pa naš letošnji nastop na Primorska poje minil tudi brez naše Olge, ki je sicer vse leto skrbela za tehnične zadeve in priprave na naš nastop. Zaradi bolezni se nastopa z zborom na Primorski poje ni mogla udeležiti. Na žalost pa smo dan po prihodu domov, v ponedeljek, tudi izvedeli žalostno novico, da se je naša Olga poslovila. Prav zato se bomo vsi člani zbora še dolgo spominjali letošnjega obiska Primorske, ki je bil za vsakega od nas poseben. Še bolj pa dneva po tem, ko smo izvedeli, da naše Olge ni več.

Na poti domov smo se ustavili še v Arboretumu Volčji Potok.
Foto: Natalija Šoić

Foto: akm

Olga Tkalčec (Karlovac, 1941 – Zagreb, 2026)

19. aprila letos nas je zapustila Olga Tkalčec. Rodila se je v Karlovcu 22. decembra 1941 avstrijskemu očetu in slovenski materi s Črne na Koroškem. Do konca srednje šole je živela v Karlovcu in študirala ekonomijo v Zagrebu. Po končanem študiju je delala v jedrski elektrarni v Krškem, Jugobanki v Zagrebu, ostalo ni znano. Vključila se je v Slovenski dom Zagreb, kjer je sodelovala pri različnih dejavnostih in dolžnostih, zadnja med njimi je bila vodenje duhovne sekcije A. M. Slomšek in MePZ A. M. Slomšek. Olga je organizirala vaje zbora in maše v slovenščini v cerkvi Ranjenega Jezusa na Ilici 1, na katerih dvakrat mesečno mašuje župnik, ki prihaja iz Slovenije. Po vsaki maši člani zbora in ljudje, ki so bili pri maši, obišejo Slovenski dom, kjer se družimo ob pogovoru in pesmi.

Olga je skrbno skrbela za vsakega člana zbora – ali je prišel na vaje ali ne, – kar je redno beležila in tako puščala sled o vseh dejavnosti. Kljub bolezni, ki je v zadnjih letih napredovala, je vseeno zahajala v Slovenski dom Zagreb. Posebej je treba poudariti, da kjerkoli je bila z zborom, je vedno fotografirala. Člani zbora smo dobili fotografije za spomin in imamo jih kar nekaj, ki jih je Olga izdelala. Poleg dolžnosti v Slovenskem domu, je bila aktivna v Zagrebških mažoretkah in plesni skupini Laste, kjer je prejela priznanje za petnajstletno nastopanje.

Zadnja dva meseca njenega življenja je za Olgo skrbela njena družina – sin **Danijel**, hči **Suzana**, snaha in dve vnukinji – in v pogovorih z družinskimi člani so povedali, da Olge niso želeli namestiti v dom za starejše, temveč so oskrbo in nego v družinskem krogu organizirali sami, kar je pohvalno.

Družina, znanci, prijatelji, člani Slovenskega doma Zagreb smo Olgo na zadnjo pot pospremili 22. aprila na zagrebškem krematoriju Mirogoj. Članice Zagrebških mažoretok so se poslovile s poslovilnim govorom.

MePZ A. M. Slomšek je Olgi v slovo zapel pesem *V nebesih sem doma* Gregorja Zafošnika. Pogrebno slovesnost je vodil frančiškan iz cerkve Matere božje lurške na Zvonimirovi ulici v Zagrebu, v čigar župnijo je Olga spadala.

Več informacij o Olgi Tkalčec lahko najdete v arhivu Slovenskega doma, kjer je s svojo prisotnostjo pustila izjemen pečat. Za vedno bo ostala v naših spominih, za kar se ji zahvaljujemo, prav tako članom njene družine.

Kot duhovna sekcija Slovenskega doma Zagreb smo v nedeljo, 26. aprila, v cerkvi Ranjenega Jezusa na Ilici 1 darovali sveto mašo za dušo pokojne Olge, ki jo je vodil dekan msgr. **Anton Trpin**. Naj se Gospod usmili njenega življenja in ji podeli večni mir in pokoj.

Dan odprtih vrat na gradu v Brestanici

Na rajhenburškem gradu in v nekdanjih trapistovskih gospodarskih poslopih v Brestanici so ob dnevu izgnancev, 7. junija, organizirali dan odprtih vrat. V pritličnih prostorih nekdanjih grajskih hlevov je ob tej priložnosti potekala slavnostna seja izvršnega odbora Društva izgnancev Slovenije (DIS).

 Ivanka Filipan

Ob dnevu slovenskih izgnancev se še posebej zavedamo, koliko pomeni svoboda, je med drugim dejala **Vidka Kuselj**, povezovalka slovesnosti na gradu Rajhenburg: »Svoboda ni nekaj samoumevnega, temveč je kot zrak, ki ga ne čutimo, dokler ga ne začne primanjkovati.« Na začetku druge svetovne vojne na Slovenskem je nemški okupator na gradu Rajhenburg vzpostavil eno od taborišč za izgon prebivalstva in s tem zaznamoval usodo številnih ljudi, ki so prav tu stopili na pot izgnanstva. V spomin na prvi transport, ki so ga izvedli 7. junija 1941, vse od leta 1971 obeležujemo dan slovenskih izgnancev.

ušnicah. Društvo izgnancev Slovenije je te prostore dobilo v brezplačen dolgoročni najem za ureditev spominskega centra o strahotah tistega časa. V atriju je bila za to priložnost postavljena tudi nova simbolna instalacija – jata 81 glinenih ptic, delo krške likovne ustvarjalke **Jožice Petrišič**.

Taborišče v Rajhenburgu je delovalo od maja 1941 do aprila 1942. Takrat je bilo v 62 transportih izgnanih približno 37 tisoč Slovencev, okoli 18 tisoč pa jih je pred nasilnim izgonom pobegnilo.

Skozi razstavo nas je popeljala kustosinja dr. Monika Kokalj Kočevar. Foto: if

Prvo razstavo, ki jo je uredil dr. Tone Ferenc, so na gradu Rajhenburg odprli 30. junija 1968. Po obnovi gradu, začela se je leta 2011, je leta 2014 nastala nova stalna razstava Slovenski izgnanci 1941-1945, ki je postavljena v štirih sobah prvega nadstropja. Skozi razstavo nas je popeljala dr. **Monika Kokalj Kočevar**, soavtorica razstave in kustosinja Muzeja novejšje in sodobne zgodovine Slovenije. Ogledali smo si številne fotografije in druge predmete povezane z zgodbami družin, ki so bile izgnane.

Ogledali smo si tudi stalno razstavo o izseljencih v nekdanjih, zdaj preurejenih, grajskih hlevih in konj-

Fotografija družine Kramar – družina dolgoletnega aktivnega člana Slovenskega doma Zagreb, Alojza Slavka Kramarja, ki je bila izgnana v Slavonsko Požego in Virovitico v NDH.

Foto: if

Susret bez pravila

Izložba slika *Susret bez pravila* otvorena je 6. svibnja u galeriji Slovenskoga doma Zagreb u Masarykovoju 13. U središtu Zagreba, u prostoru koji je već godinama mjesto brojnih kulturnih događanja, okupili su se umjetnici iz različitih dijelova Hrvatske, ljubitelji likovne umjetnosti i brojni posjetitelji koji redovito prate ovakva događanja.

 Željko Bedić

Već prije početka otvorenja u galeriji se osjećala ugodna i opuštena atmosfera. Umjetnici su posljednji put provjeravali raspored svojih radova, razgovarali međusobno i s organizatorima, dok su prvi posjetitelji polako pristizali i obilazili postav. Prazni zidovi koji su samo nekoliko sati ranije bili bez ijedne slike pretvorili su se u razigranu cjelinu različitih motiva, formata i slikarskih pristupa.

Naziv izložbe *Susret bez pravila* vrlo dobro opisuje njezin karakter. Nije bila zadana stroga tema niti su autori bili ograničeni određenim stilom ili tehnikom. Svaki je umjetnik sudjelovao s radovima koji najbolje predstavljaju njegov osobni izraz. Upravo zato publika je na jednom mjestu mogla vidjeti vrlo različite pristupe slikarstvu – od pejzaža i figuracije do apstraktnih kompozicija, od suptilnih tonova do snažnih kolorističkih kontrasta.

Takva raznolikost pokazala se kao najveća vrijednost izložbe. Posjetitelji su se zadržavali pred pojedinim slikama, razgovarali s autorima i uspoređivali dojmove. Neki su radovi privlačili pažnju bogatim slojevima boje i izraženim potezom kista, dok su drugi djelovali smirenije i intimnije. U tom susretu različitih poetika nije bilo natjecanja ni potrebe za uspoređivanjem, nego prije svega želja da se svakom autoru omogući da predstavi svoj rad u profesionalnom galerijskom prostoru.

Povezanost umjetnika i publike

Organizatori izložbe bili su portal Ludvig dizajn i Ribek Artz, uz suradnju Udruge Fijaker i Slovenskoga doma Zagreb. Portal Ludvig dizajn već dugi niz godina prati i promovira suvremenu likovnu scenu, objavljuje intervjue, najave i osvrtne te organizira izložbe koje povezuju umjetnike i publiku. Ribek Artz svojim je angažmanom također dao važan doprinos realizaciji ovog projekta, dok Udruga Fijaker kon-

tinuirano sudjeluje u brojnim kulturnim programima. Otvorenje nije bilo samo prigoda za razgledavanje slika, nego i za druženje, razgovor i nova poznanstva. U galeriji su se susreli autori koji se poznaju godinama, ali i oni koji su se tek upoznali. Razmjenjivala su

Ovakve izložbe važan su dio kulturnoga života grada jer omogućuju umjetnicima da predstavu svoj rad široj publici.

Organizatori izložbe bili su portal Ludvig dizajn i Ribek Artz, uz suradnju Udruge Fijaker i Slovenskoga doma Zagreb.

Izložba je bila dobro posjećena. Obje foto: Siniša Strčić

se iskustva o radu, tehnikama i planovima za buduće izložbe. Upravo je taj neposredni kontakt među umjetnicima i publikom jedan od razloga zbog kojih su ovakva događanja i dalje važna.

Slikarstvo, glazba i poezija

Poseban ugođaj večeri stvorila je glazbenica **Romana Romchi-Orešnik**, čiji je gitarski nastup diskretno pratio program i dao prostoru dodatnu toplinu. Njezin nastup prirodno se uklopio u ambijent galerije i doprinio opuštenoj atmosferi. Uz glazbu, publika je imala prigodu poslušati i **Ljiljanu Lipovac** koja je interpretirala vlastite pjesme. Spoj slikarstva, glazbe i poezije pokazao se kao vrlo skladna cjelina.

Tijekom večeri galerija je bila ispunjena posjetiteljima koji su s iskrenim zanimanjem razgledavali postav.

Mnogi su se zadržali znatno duže nego što je to uobičajeno na otvorenjima, što je najbolji pokazatelj da je

izložba uspjela stvoriti ugodnu i poticajnu atmosferu. Razgovori su se spontano nastavljali ispred slika, a autori su rado odgovarali na pitanja o svojim radovima i načinu rada.

Važan dio kulturnog života grada

Izložba *Susret bez pravila* ostala je otvorena do 20. svibnja, a posjetitelji su mogli razgledati radove i u danima nakon otvorenja. Ovakve izložbe važan su dio kulturnoga života grada jer omogućuju umjetnicima da predstavljaju svoj rad široj publici, a posjetiteljima pruže mogućnost da izravno dožive suvremenu likovnu produkciju. Ujedno potvrđuju koliko je važno stvarati prostore u kojima se umjetnost može susresti s ljudima na neposredan i prirodan način.

Organizatori zahvaljuju svim umjetnicima na sudjelovanju i ukazanom povjerenju, Slovenskom domu Zagreb na gostoprimstvu i ustupljenom prostoru, Udruzi Fijaker na suradnji, kao i svim posjetiteljima koji su svojim dolaskom podržali otvorenje izložbe.

Posebna zahvala upućena je fotografu **Siniši Strčiću** koji je svojim fotografijama zabilježio atmosferu otvorenja i trenutke koji će ostati trajni dokument ove lijepe večeri.

S obzirom na raznolikost izloženih djela, svatko je mogao pronaći rad koji će mu privući pažnju, bilo motivom, bojom ili osobnim doživljajem koji slika izaziva.

Štanjel in Ferrarijev vrt – bisera kraške dediščine

Svet slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb je konec maja organiziral študijsko potovanje v Štanjel in Sežano. Obenem je bila to nagrada za soustvarjalke kuharske knjige Spomini na babičino kuhinjo. Izleta so se udeležili tudi drugi člani Slovenskega doma Zagreb.

 Cvijeta Pandol Udiljak

Štanjel je eno najlepših in najstarejših naselij na Krasu. Leži na slikovitem griču Turn nad Vipavsko dolino in je znan po svoji značilni kamniti arhitekturi, ozkih ulicah, srednjeveškem gradu ter bogati kulturni dediščini. Zaradi svoje strateške lege je bil naseljen že v prazgodovini, skozi stoletja pa se je razvil v pomembno kraško naselje. Danes velja za enega najpomembnejših kulturnih spomenikov slovenskega Krasa. Posebno podobo je Štanjelu v prvi polovici 20. stoletja dal slovenski arhitekt in urbanist Maks Fabiani, eden najvidnejših predstavnikov secesijske arhitekture. Kot domačin iz bližnjega Kobdilja je močno zaznamoval razvoj kraja. Med njegovimi najpomembnejšimi deli sta prenova Ferrarijeve vile in zasnova znamenitega Ferrarijevega vrta, ki velja za eno najpomembnejših parkovnih ureditev med obema svetovnjima vojnoma v Sloveniji.

Ferrarijev vrt je nastajal med letoma 1924 in 1942 kot del posestva tržaškega zdravnika Enrica Ferrarija. Fabiani je vrt zasnoval na terasah, ki sledijo naravni obliki kraškega pobočja in se skladno vključujejo v podobo starega naselja. Pri oblikovanju je uporabil tradicionalne kraške kamnite zidove, stopnišča in pergole, hkrati je dodal sodobne arhitekturne elemente svojega časa. Najbolj prepoznaven del vrta je ovalni bazen z otočkom, do katerega vodi slikovit mostiček. Vrt je bil zasnovan ne le kot okrasni park, temveč tudi kot funkcionalen prostor z zelenjavnimi gredami, sadovnjaki, razgledišči in naprednim vodovodnim

Štanjel danes velja za enega najpomembnejših kulturnih spomenikov slovenskega Krasa. V prvi polovici 20. stoletja mu je posebno podobo dal slovenski arhitekt in urbanist Maks Fabiani, eden najvidnejših predstavnikov secesijske arhitekture.

Ob vznožju gradu Štanjel. Foto: Matija Klančir

sistemom. Fabiani je ustvaril kompleksen sistem zbiranja in razporejanja vode, ki je omogočal namakanje vrta in oskrbo vile z vodo, kar je bilo za kraško okolje izjemno pomembno.

Kulturni spomenik državnega pomena

Druga svetovna vojna je Štanjel močno prizadela. Del naselja je bil porušen, poškodovana sta bila tudi Ferrarijeva vila in vrt. Po vojni je sledilo dolgo obdobje obnove, v zadnjih desetletjih pa so bile izvedene obsežne restavratorske preнове, ki so vrtu vrnilo nekdanji sijaj. Danes je Ferrarijev vrt razglašen za kulturni spomenik državnega pomena in predstavlja eno najbolj obiskanih znamenitosti slovenskega Krasa.

Štanjel in Ferrarijev vrt sta izjemen primer povezovanja arhitekture, narave in kulturne dediščine. Obiskovalcem ponujata vpogled v bogato zgodovino Krasa ter pričata o ustvarjalnem geniju Maksu Fabianiju. Zaradi svoje lepote, zgodovinske vrednosti in edinstvene krajinske zasnove ostajata pomemben simbol slovenske kulturne identitete in na ponos kraške pokrajine.

V muzeju slovenskega jezika in knjige

Grad Štanjel smo si ogledali pod zanimivim vodstvom turistične vodičke

Daše. Obiskali smo tudi muzej slovenskega jezika in knjige, ki ponuja zgoščen pregled zgodovine razvoja slovenskega jezika, njegove zvrsti, posebnosti in značilnosti. V muzeju tri zgodbe vabijo na interaktivno raziskovanje: *Jezični možje*, *Reformatorji v stripu* in *Poljub z jezikom*. Po koncu ogleda je bila pika na i kosilo v restavraciji na grajskem dvorišču. Edinstveno okolje in jedi vrhunske kuhinje so zaokrožili nepozabno doživetje.

Na koncu smo se ustavili še v Sežani, kjer smo se, ob 100. obletnici smrti enega največjih modernističnih pesnikov srednje Evrope Srečka Kosovela, s kratkim kulturnim programom poklonili njegovemu delu. Njegovi pesmi *Evropa umira* in *Destrukcije*, ki jih je prebrala članica Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb **Marjeta Trkman Kravar**, sta aktualni še danes. Organizatorju se zahvaljujemo za čudovit izlet, na katerem smo se še enkrat prepričali koliko skritih biserov premore naša lepa Slovenija.

Ustavili smo se tudi v Sežani. Ob 100. obletnici smrti enega največjih modernističnih pesnikov srednje Evrope Srečka Kosovela, smo se s kratkim kulturnim programom poklonili njegovemu delu. Foto: Matija Klančir

Kosovelove pesmi
Evropa umira in
Destrukcije, ki jih je
prebrala članica Sveta
slovenske narodne
manjšine Mesta Zagreb
Marjeta Trkman Kravar,
sta aktualni še danes.

V muzeju slovenskega jezika in knjige je na originalen in interaktiven način predstavljena zgodovina razvoja slovenskega jezika.

Foto: akm

Izmenjava izkušenj in pozitivnih praks

Koordinacija svetov in predstavnikov narodnih manjšin Mesta Zagreb (KSPNM MZ) je za člane Koordinacije organizirala seminar v Medžimurju, v okviru katerega so se 10. junija v termah Sveti Martin na Muri srečali s predstavniki romske in ruske narodne manjšine Medžimurske županije in predstavniki lokalne samouprave za narodne manjšine.

Agata Klinar Medaković

Na obisku pri predstavnikih hrvaške skupnosti na hrvaškem konzulatu v Mariboru. Foto: Ana Sekereš Rukavina

Cilj srečanja je bil izmenjava izkušenj, krepitev sodelovanja in predstavitev pozitivnih praks med regionalno in lokalno samoupravo ter sveti in predstavniki narodnih manjšin.

Tajnik KSPNM MZ **Zoltan Balaž-Piri**, ki je povezoval seminar, je med drugim poudaril pomen srečanj in nenehnega dialoga med manjšinami ter predstavil delovanje KSPNM MZ.

Seminarja so se udeležili tudi namestnik župana Medžimurske županije iz vrst pripadnikov romske narodne manjšine **Elvis Kralj** in predsednik Sveta romske narodne manjšine Medžimurske županije **Matjaš Oršuš** s kolegi. Oba sta med drugim izpostavila težek položaj Romov, ki na tem območju živijo v dvanajstih romskih naseljih v zelo slabem stanju in imajo veliko težav. Govorila sta tudi o tem, da Medžimurska županija nima strateškega načrta in sprejetih ukrepov za ureditev romske problematike. Nimajo nobenega romskega združenja, ne obstaja urad za Rome, čeprav tukaj živi 39 odstotkov vseh Romov na Hrvaškem.

Predstavnica ruske narodne manjšine Medžimurske županije **Svetlana Vitaljevna Jezernik** je v spremstvu

svoje namestnice **Olge Breznik** predstavila delovanje ruske narodne manjšine in združenje Kalinka. Izpostavila je, da letno organizirajo 53 kulturnih manifestacij, kot tudi to, da jih je Medžimurje dobro sprejelo in da dobro sodelujejo z drugimi narodnimi manjšinami.

Vodja Službe za narodne manjšine Mesta Zagreb **Tanja Horvatin**, v katerem spremstvu je bila kolegica **Sanja Čorluka**, je zbrane seznanila o sodelovanju z 18 zagrebških narodnih manjšin in pohvalila njihovo delovanje. Poudarila je, da je manjšinska scena zelo vidna, saj letno izvedejo 280 programskih aktivnosti, Zagreb pa jim za delovanje na leto nameni približno 2,55 milijonov evrov.

Obisk Lendave in Maribora

Udeleženci seminarja so 11. junija v Lendavi obiskali Zavod za kulturo madžarske skupnosti (utemeljenega leta 1994), kjer jih je sprejel direktor **Mihael Šooš**, od katerega so izvedeli o njihovi organiziranosti, delovanju in s kakšnimi izzivi se soočajo. Na koncu so obiskali tudi hrvaški konzulat v Mariboru in se srečali s predsednikom *kulturnega društva Matica hrvatska* **Markom Mandirjem** in častnim konzulom **Šimetom Ivanjkom**. Od njega so veliko izvedeli o pomembnih zgodovinskih dejstvih za hrvaško narodno manjšino, njihovem delovanju in resnični travmatični življenjski tragediji izbrisanih. Leta 1992 je bilo iz računalniškega popisa prebivalstva Slovenije 25.671 oseb izbrisano samo zato, ker niso bile rojene v Sloveniji ali pa so bili starši druge narodnosti.

Vodja Službe za narodne manjšine Mesta Zagreb Tanja Horvatin je zbrane seznanila o sodelovanju z 18 zagrebških narodnih manjšin in pohvalila njihovo delovanje.

SPOZNAJMO NAŠE ČLANE: ADICA DOBRIČ JELAČA

Glasba je njeno življenje

Hrvaška glasbena skupnost, katere del je bila vse njeno aktivno glasbeno življenje, jo pozna kot Adelo Dobrič Jelača. Ker so imeli novinarji z njenim imenom Adica preveč težav, ko so poročali o njeni uspešni pevski in skladateljski karieri, si je nadela umetniško ime – Adela.

Tanja Borčić Bernard

Rodila se je 15. septembra 1943 v Zagrebu. Mati je bila Slovenka iz Radomelj pri Kamniku, oče Hrvat iz Novega Vinodolskega, kjer sta se starša tudi spoznala. Skupaj sta se preselila v Zagreb, kjer sta pozneje na Maksimirski 25 odprla trgovino z mlečnimi izdelki in mešano robo. Tam se je Adica tudi rodila. Ko je bila stara tri leta, ji je oče podaril njen prvi inštrument, majhno harmoniko z osmimi basi. Prva pesem, ki se jo je naučila zaigrati je bila *Na planincih sončece sije*. Starša sta bila oba muzikalna in doma so pogosto prepevali. Oče je pel v zboru, igral različne inštrumente in nastopal v več orkestrih. Mama pa je rada zapela doma v Radomljah, ko se je družina zbrala okoli kmečke peči. Posebej pri srcu ji je bila pesem *Lastovki v slovo*, ki jo je

Adica (druga z leve) se rada druží s prijatelji.

zelo rada prepevala njena teta. S to pesmijo je imela leta pozneje solistični nastop v zboru Slovenskega doma pod dirigentsko palico **Franca Keneta**. Vsako poletje je mesec dni preživljala v Radomljah. Ko je bila stara okoli 10 ali 12 let, je prvič nastopila v živo, ko je na izletu telovadnega društva v Bohinju zaigrala na harmoniko namesto sestrične Albince. Igrala je slovenske pesmi, ki jih je poznala le po posluhu.

Delala je kot glasbena urednica

Po osnovni šoli je vpisala srednjo glasbeno šolo Pavla Markovca, pozneje pa Glasbeno akademijo, teoretično

-pedagoški odsek. Učila se je igrati klavir in solo petje. Svoj prvi profesionalni nastop je imela že v srednji šoli, ko je nastopala v kulturno

Adica – Adela Dobrič Jelača danes.

-umetniških društvih. Na Zagrebškem festivalu se je prvič predstavila leta 1963 z ženskim oktetom Ivan Goran Kovačić. Polovica tega kvarteta se je pozneje, na nagovor Pere Gotovca, zbrala pod imenom Admira. Takrat je bil na Hrvaškem popularen moški kvartet Melos, v katerem je nastopal Arsen Dedić. Ko so morali moški pevci na služenje vojaškega roka, Arsen Dedić je začel s solistično kariero, **Zdenka Kovačićek** (kot ženski vokal pa se je zaradi poroke preselila na Dunaj, je Adica začela svojo kariero v skupini Melos, kamor jo je takrat povabil skladatelj **Mišo Doležal**. Njeno prvo snemanje z Melosom je bilo v Ljubljani za televizijsko oddajo Bojana Adamiča, s kvartetom pa je nastopala vrsto let. V zadnjem letniku študija so jo poklicali iz glasbene šole Pavla Markovca, da bi prišla predavati *solfeggio*. Delo ji je bilo všeč, saj je rada poučevala otroke.

Zaradi številnih snemanj in nastopov z Melosom pa je bila pogosto odsotna. Zato je zamenjala službo in se leta 1971 zaposlila na takratnem Radiu Zagreb. Kot glasbena urednica prvega in drugega programa in Radia Sljeme je tam delala vse do upokojitve leta 1992. Urednikovala je tako v otroškem glasbenem programu, kot programu resne in zabavne glasbe. V delu glasbene urednice je uživala, posebej v redakciji resne glasbe. Urednik prvega programa Boris Urlich jo je povabil, naj prevzame glasbeno uredništvo oddaje *V soboto zvečer*, s katero je, v iskanju novih glasbenih talentov, prepotovala vso Hrvaško. Delo je bilo zelo pestro: najprej bi organizirala avdicijo mladih pevcev, v zagrebški studio je poslala nasl ove skladb in tonaliteto, dirigent Zabavnega orkestra Zlatko Černjul pa je pripravil aranžman.

Kot pevka v kvartetu Melos v letih 1967 in 1968.

Ob sobotah je bilo javno snemanje z orkestrom, in takrat je bilo vedno še posebej zabavno, pravi Adica.

Nastopala je z velikani hrvaške glasbe

Vzporedno z delom na radiu je potekala tudi njena pevska kariera. Nastopala je z največjimi imeni hrvaške glasbene scene: Karlom Metikošem, Ivico Šerfezijem, **Mišom Kovačem**. Adica pravi, da jih je preveč, da bi vse naštela. »Nikoli se nisem počutila kot estradna zvezda, a se zavedam, da sem s svojim petjem vstopala v domove ljudi. Pogosto pa so me prepoznali tudi na ulici,« pravi sogovornica, ki se je poleg pevske kariere proslavila tudi kot skladateljica. Pogosto je skladala pesmi za *Festival melodij Istre in Kvarnerja*. Z njeno prva skladbo *Ognjišče* je Toni Kljaković na tem festivalu tudi zmagal. Njene skladbe so bile pozneje še mnogokrat med nagrajenimi, posebej radostno pa se spominja prvega hrvaškega otroškega mjuzikla *Volim te*, ki ga je leta 1972 skladala na verze Mladena Kušeca v gledališču Trešnja. Napisala je štiri glasbeno-scenska dela, v katerih so nastopali otroci, skupno pa je napisala več kot sto skladb. Verze je pisala le poredkoma, največkrat za *Festival kajkavske popevke* v Krapini.

Adica in prijatelji

Leta 2016 je na pobudo predsednika Slovenskega doma Zagreb **Darka Šonca** organizirala nepozaben glasbeni večer *Adica in prijatelji*, na katerega je v Masarykovo 13 pripeljala številne glasbene zvezde: **Zdenko Kovačiček**, **Lidijo Percan**, Višnjo Korbar, **Mira Ungarja**, Mladena Kušeca, harfistko **Marijo Mlinar** in skupino Melos.

Glasba je njeno življenje. V devetem desetletju še vedno sklada, posebej jo veseli, ko v roke dobi dobro besedilo. Njena najnovejša pesem bo sodelovala tudi na letošnjem Festivalu kajkavske popevke. Čeprav ji sredi dnevne sobe stoji klavir, Adica te dni največ igra in poje, ko pride v Slovenski dom Zagreb na Masarykovo 13, kjer se družijo s prijateljicami, ki imajo rade slovenske pesmi.

V Slovenski dom Zagreb je prišla leta 1996, dve leti pozneje se je uradno pridružila mešanemu pevskeму zboru. Sodeluje tudi v delu kreativne delavnice Šopek.

S kvartetom Melos je nekaj časa pela tudi hrvaška popularna pevka Ksenija Erker (tretja z leve).

Njeno prvo snemanje z Melosom je bilo v Ljubljani za televizijsko oddajo Bojana Adamiča, s kvartetom pa je nastopala vrsto let.

Adica v slovenski narodni nošnji v Radomljah. Vse fotografije: osebni arhiv

Vstop v novo desetletko ... in še dlje

»Lepo in prijetno mi je pri srcu, ko vzamem v roke najnovejšo številko Novega Odmeva, glasila Slovenskega doma Zagreb,« je slišati iz ust številnih članic in članov društva, ki je najstarejše slovensko društvo na Hrvaškem, velja pa tudi za najstarejše društvo Slovencev zunaj Slovenije, ki deluje brez prekinitve. Društvo je tudi ponosen prejemnik državnega odlikovanja Reda za zasluge Republike Slovenije, ki že več kot 95 let skrbi za ohranitev in razvoj slovenstva na Hrvaškem.

 Marija Mica Kotnik

Tri desetletja minevajo od takrat, ko je urednik Silvin Jerman v prvi številki Novega Odmeva leta 1996 zapisal: »Zopet korak naprej, se bodo razveselili eni, Kaj pa je Tebe treba bilo, bodo vzkliknili drugi. Toda, mi gremo naprej, mi gremo naprej, mi strelci, ne ozirajoč se na farizejska modrovanja, sledeč samo pravilnemu razumevanju najširjih slojev našega življa v Zagrebu, za naše drobno, toda vztrajno in pravilno delo v prostorih naše Narodne knjižnice in čitalnice.« Tako je pisalo v uvodnem članku z naslovom *Na pot*, objavljenem v prvi številki Odmeva, prosvetnoinformativnega lista oziroma glasila Narodne knjižnice in čitalnice v Zagrebu, ki je izšla 31. oktobra leta 1932. Te besede in ti stavki so zanimivi tudi danes, ko smo v Slovenskem domu, ki je pravni naslednik Narodne knjižnice in čitalnice (nekoč priljubljenega Nakiča), pripravili prvo številko novega glasila – tokrat z imenom NOVI ODMEV. Z njim oživljamo spomin na stare čase, pred 34. leti, ko je izhajal tedanji Odmev in ko so se zagrebški Slovenci srečevali s skoraj enakimi težavami, s kakršnimi se pri društvenem organiziranju spoprijemamo v novih družbenih razmerah, v novi državi in v sodobnem načinu življenja ...

Darko Šonc, zdajšnji predsednik Slovenskega doma Zagreb, pa je v enem od tekstov takrat popisal, kako so obnavljali Slovenski dom in zaključil: »Privoščili smo si šampanjec in veliko torto za rojstni dan, pa tudi vinca ni manjkalo. Skupina Prijatelji iz Novega mesta nas je zabavala do jutra – na ‚radost‘ vseh sosedov.«

S slovesnostjo in ponosom bomo jeseni obeležili častitljiv jubilej treh desetletij izhajanja glasila Novi odmev, pomembnega gradnika življenja Slovenskega doma Zagreb in nasploh Slovencev na Hrvaškem.

Vabimo Vas,

**da se nam 4. novembra 2026, ob 18. uri,
pridružite v Slovenskem domu Zagreb, na Masarykovi 13,
v Zagrebu.**

Vljudno vabljeni!

Prvih 10 let: Veliko učenja in trdega dela

Kako pomemben dogodek je bil izid prve številke Novega odmeva, je dokazovalo tudi dejstvo, da so o njem poročali vsi pomembnejši slovenski mediji: STA, Delo, Dnevnik, Večer, Radio in Televizija Slovenija. Nato je sledilo deset let izhajanja glasila, ko se je vse bolj kazalo, da je pri izhajanju glasila potrebnega veliko učenja, predpriprav, oblikovanja, a tudi slovenščina se je izkazala za trd oreh. Menda je takrat nastal tudi droben mini jezikovni priročnik, za katerega ni povsem jasno, kam se je dandanes skrnil. In, mimogrede, natančno pa se ve, kje je *Rječnik hrvatsko-slovenski*, avtorja Augusta Musića, ki ga je izdala Matica Hrvatska v Zagrebu že leta 1887. Musić je za prvo izdajo napisal tudi uvod z naslovom *Kratek nacrt hrvatske slovnice primerjene s slovensko*. Slovar je doživel tri ponatise, in sicer v letih 1895, 1919 in 1925.

Člani uredništva v prvem desetletju izhajanja Novega odmeva so bili **Miroslava Maria Bahun**, Marijan Horn, Polona Jurinić, Ivica Kunej, Cvetka Matko, Franc Strašek, Darko Šonc, **Ilinka Todorovski** in urednik Silvin Jerman.

Dvajseti rojstni dan: zmerni optimisti

Čas je mineval, številke Novega odmeva so se kopičile. In prišel je 20. rojstni dan, ki smo ga v Slovenskem domu v Zagrebu ponosno praznovali. »Pogled v prihodnost ob 20. rojstnem dnevu kaže, da ostajamo zmerni optimisti: časopis je obstal, izhaja še enkrat dlje kot njegov predhodnik Odmev, ki so ga zagrebški Slovenci izdajali v prvi polovici prejšnjega stoletja. Še vedno se dobro bere kot kronika nekega časa in zakladnica informacij o preteklosti in sedanjosti slovenske skupnosti na Hrvaškem. Manjkajo pa svežina, aktualnost, novi pristopi, hitrost in mladost. To so tudi največji izzi-

vi Novega odmeva za novo desetletko,« je takrat zapisala Ilinka Todorovski v imenu uredniškega odbora.

V desetletju dni, tednov, mesecev se zgodi marsikaj. Slovesa, rojstva, odhodi, prihodi, radost in žalost. Novi odmev je ostal in vztrajal, kot da bi v življenje prenašal tisto staro, a še kako poučno misel očeta slovenskega jezika Primoža Trubarja – *stati inu obstatu*. Kot eden od pomembnih gradnikov kulturne slovenske identitete Slovencev na Hrvaškem. Ne glede na podatek, da je bilo leta 1890 med prebivalci Zagreba 15,2 odstotka Slovencev, 100 let pozneje, ob popisu leta 1991, 0,5 odstotka, po popisu iz leta 2021 pa 0,41 odstotka.

Člani uredništva pri 20. letih Novega odmeva so bili Miroslava Maria Bahun, **Stanka Herak**, Silvin Jerman, Polona Jurinič, Ivica Kunej, **Irena Pavlovič**, Franc Strašek, Darko Šonc, **Vasiljka Tovarloža**, **Marjeta Trkman Kravar**; urednica je bila **Agata Klinar Medaković**; za pregled, pripravo in opremo besedil je skrbela **Ilinka Todorovski**, od št. 73 (10/20) do št. 86 (12/24) pa **Drago Balazič**.

Tretje desetletje: slovenščina je še bolj pomembna

Kakorkoli, prišlo je novo desetletje v življenju Novega odmeva. Za številne bralce Novi odmev ostaja edina tiskovina v slovenščini, ki jo vzamejo v roke, saj slovenskih časopisov na Hrvaškem ni oz. jih skoraj ni. Za knjige skrbijo knjižnice in po novem jih imajo v slovenskem jeziku možnost prebirati tudi slovenski zaporniki na Hrvaškem. In kot je slišati, je z novimi generacijami hudo drugače: vse imajo na pametnih telefonih in slovenska beseda ne bi smela biti tako hudo oddaljena. A, glej

ga, zlomka, če v slovenščini ne govoriš, pišeš in bereš, čim več in kar naprej, se ti izmuzne in ti hitro spolzi iz spomina. Ohranjanje materinščine je nemalokrat trdo delo, že skoraj garanje. In tudi vsaka številka glasila, ki je za številne ena od pomembnih vezi s slovenskim jezikom, je garanje; vendar garanje z veseljem, saj ima pomembno poslanstvo.

Novo desetletje se začne, vendar naj vseeno desetletju (in še več) ter Novemu odmevu nasploh zaželim vse naj s pesnitvijo, ki jo je ob rojstvu glasila zapisal Marijan Horn. Objavljena je bila v drugi številki Novega odmeva, spomladi leta 1997, Novi odmev pa je morda postal eden redkih, če že ne edini časopis na svetu, s »svojo pesniško himno.«

Člani uredništva ob tretjem desetletju Novega odmeva, vse od 87. številke naprej so Stanka Herak, Irena Pavlovič, Darko Šonc, **Tanja Borčić Bernard**, **Cvijeta Pandol Udiljak**, **Ivanka Filipan**, **Dejan Vodovnik**, **Ana Bakulić**, **Agata Klinar Medaković**, **Marija Mica Kotnik**; urednica je Agata Klinar Medaković; za pregled, pripravo in opremo besedil pa skrbim **Marija Mica Kotnik**.

Novi odmev je eden od pomembnih gradnikov slovenske kulturne identitete Slovencev na Hrvaškem.

Aktivna pomlad Združenja Rast

Združenje za gospodarstvo je aprila in maja sodelovalo pri dveh večjih projektih pod geslom *Mladi in kmečko gospodarstvo – zamejstvo in stanje v kmetijstvu danes*, ki jih je letos organizirala Mreža Alpe Jadran (M. A. J.). Dogodka sta povezala mlade zamejce iz Avstrije, Italije, Hrvaške in Madžarske. Bili so tudi na konferenci Ženske v podjetništvu in dnevu nacionalnih manjšin v Varaždinu.

 Pripravila: Lucija Vupora

Deželni turizem in kmečko gospodarstvo

Prvi projekt M.A.J. je potekal 17. in 18. maja v Porabju na Madžarskem. Srečanje se je začelo s toplim sprejemom **Andreje Kovacs**, predsednice Zveze slovenskih društev na Madžarskem. V središču pozornosti je bila Vzorčna kmetija na Gornem Sejniku, ki jo je podrobno predstavil **Tamas Kovacs**, direktor Razvojne agencije Slovenska krajina (RASK). Mladi so spoznali, kako kmetijstvo v zamejstvu ohranja tako gospodarsko stabilnost, kot tudi slovensko kulturo in jezik. Navdihujoč del programa sta bila nastopa mladih: **Mate Labritz** je predstavil domačo pridelavo mesa in pomen lokalne samooskrbe. **Noémi Illés**, tudi finalistka tekmovanja POPRI 2026, je očarala s svojo inovativno idejo *Čebelji oblaki – penice (marshmallows)* iz medu. Popoldne so dijaki na vzorčni kmetiji posneli videoposnetke, s katerimi so promovirali kmetijo in dan sproščeno zaključili ob kegljanju v Monoštru. Drugi dan je bil v znamenju narave in pustolovščine. Udeleženci so se podali na napet lov na zaklad, ki jih je vodil od hotela, mimo slikovitega jezera Haršaš,

vse do razglednega stolpa z razgledom na prelepo porabsko krajino. Projekt so zaključili z novimi znanji o inovativnih podjetniških poteh na podeželju in z okrepljenimi zamejskimi vezmi.

Mladi zamejci iz Avstrije, Italije, Hrvaške in Madžarske pred vzorčno kmetijo na Gornjem Sejniku. Foto: Slovenska gospodarska zveza v Celovcu

Aktivnosti RAST v juniju

- V mesecu juniju so člane slovenskih društev na Hrvaškem obveščali o projektih Ministrstva za gospodarstvo, delo in šport RS ter o možnostih čezmejnega sodelovanja. V okviru tega so 10. junija organizirali predstavitev v Slovenskem domu Zagreb, na kateri je **Tamas Kovacs** iz Razvojne agencije slovenska krajina iz področja Porabja, predstavil njihovo slovenska skupnost, kako uspešno deluje in razvija projekte v gospodarstvu s finančno pomočjo slovenskega ministrstva za gospodarstvo, delo in šport.
- V parku Golubinjak, ki se nahaja v Gorskem kotarju, je 6. junija potekalo tradicionalno srečanje zamejskih Slovencev in gospodarstvenikov. Zamejski gospodarstveniki so imeli priložnost predstaviti in prodajati svoje izdelke ter promovirati svoje dejavnosti in storitve. Dogodek je bil namenjen izmenjavi in širitvi poslovnih možnosti.

Med čebelami in gorskimi kmetijami

Na avstrijskem Koroškem je 29. in 30. maja potekal drugi letošnji projekt M.A.J., kjer so se mladi iz štirih držav skozi zabavne spoznavne igre takoj povezali, prebili led in stkali prve prijateljske vezi. Prvi dan je bil namenjen odkrivanju inovativnih kmetijskih praks v gorskih pogojih. Pot jih je vodila v Sele, kjer jih je na kmetiji Adamk sprejela **Katja Čertovter jim** podrobno predstavili apiturizem – čebelarski turizem. Dijaki so spoznali celoten proces dela s čebelami, od oskrbe panjev do končnega izdelka, si ogledali bogato paleto domačih proizvodov, kot sta med in cvetni prah, ter izvedeli, kaj vse je potrebno postoriti, da nastane vrhunski domači produkt. Poučna pot se je nadaljevala v Slovenjem Plajberku na kmetiji pri Najeku, kjer jih je gostila **Marinka Mader-Tschertou**. Dijaki so se preizkusili v praktičnih raziskovalnih nalogah. S pomočjo leksikonov so morali nabrati in pravilno poimenovati lokalno cvetje ter izmeriti pH-vrednost zemlje, gostiteljica pa jim je razkazala kmetijo in predstavila delovanje kmetijskih strojev, prilagojenih za gorske predele. Popoldne so sklenili z obiskom Podna, kjer so si ogledali prelep naravni čudež Jezerce (*Meerauge*), ki je s svojo turkizno barvo očaralo prav vse. Drugi dan je bil v znamenju narave in gorske pustolovščine. Od farnega doma v Selah so se peš odpravili proti Koči pod Košuto in si pot krajšali s t. i. *gozdnim bingom* – Med hojo so iskali in fotografirali različne gozdne elemente, kar je pohod spremenilo v pravo zabavo. Na koči jih je čakalo zaslužen in bogato domače kosilo, s katerim so druženje tudi uradno zaključili. Zadnji majski vikend na Koroškem je mladim ponudil čudovit vpogled v gorsko kmetijstvo in naravne lepote, jim prinesel nova znanja o podeželskih poteh ter znova uspešno okrepil vezi med njimi. Polni lepih spominov in novih izkušenj so se uzrli tudi že na naslednji projekt M.A.J., ki bo septembra na Hrvaškem.

Projekt M.A.J. na Koroškem. Foto: Slovenska gospodarska zveza v Celovcu

Ženske v podjetništvu

Združenje za gospodarstvo Rast je 6. maja sodelovalo v Castello di Spessa v Koprivnem/Capriva del Friuli v Italiji, na konferenci *Ženske v podjetništvu: pogum – zgodbe – podjetništvo*, ki sta ga organizirali partnerski društvi Slovenska gospodarska zveza v Celovcu in Slovensko deželno gospodarsko združenje v Trstu. V razpravi na temo *Pogum kot ključ ženskega podjetništva* je iz Hrvaške sodelovala zamejska Slovenka **Sandra Grudenič**, lastnica turističnega podjetja. Po razpravi je sledila predstavitev zamejske Slovenke **Jasne Tuta** o njenem »jadraniu skozi življenje«. Na dogodku so predstavili avstrijski in italijanski trg ter pogoje za vstop nanju. Ob koncu so si podjetnice iz Italije, Madžarske, Avstrije in Hrvaške ob prijetnem druženju izmenjale izkušnje o njihovem delovanju v podjetništvu.

Ženske v podjetništvu. Foto: Slovensko gospodarsko združenje v Trstu

RAST se je predstavil someščanom v Varaždinu. Foto: Lucija Vupora

Dialog za razvoj in kulturna raznolikost

V Varaždinu je 23. maja potekal svetovni dan kulturne raznolikosti za dialog in razvoj ter dan nacionalnih manjšin mesta Varaždin in Varaždinske županije. Združenje za gospodarstvo Rast se je obiskovalcem predstavilo s celovito turistično ponudbo Slovenije. Priložnost so izkoristili tudi za promocijo članov, zamejskih podjetnikov ter njihovih izdelkov in storitev.

ZVEZA SLOVENSКИH DRUŠTEV NA HRVAŠKEM

Slovenski dom Zagreb – trajna rešitev. Kdaj?

Poslanec za albansko, bošnjaško, črnogorsko, makedonsko in slovensko narodno manjšino Armin Hodžić je 8. aprila v Saboru izpostavil status prostorske problematike Slovenskega doma Zagreb. V torek, 14. aprila, je o reševanju te problematiki vročil uradni dokument.

 Zveza slovenskih društev na Hrvaškem

Na vabilo **Armina Hodžića** so **Barbara Antolić Vupora**, saborska poslanka in predsednica Zveze slovenskih društev na Hrvaškem, **Darko Šonc**, predsednik Slovenskega doma Zagreb, in **Silvester Kmetić**, namestnik predsednikov obeh institucij sodelovali na sestanku v prostorih Ministrstva za prostorsko načrtovanje, gradbeništvo in državno premoženje in pri vročitvi dokumentov za reševanje prostorske problematike društva. Osrednja tema sestanka je bila trajna rešitev lastništva prostorov v Zagrebu, v katerih že desetletja delujeta in bivata tako slovenska (od 1949) kot tudi makedonska narodna manjšina (od 1992).

Poslanec Hodžić je skupaj s predstavniki obeh manjšin odprl pogovor o konkretnih korakih, mogočih modelih oz. rešitvah in tudi o potrebni dokumentaciji, potrebni za razrešitev omenjene prostorske problematike.

»Nikakor ne gre za kakršnekoli privilegije, ampak za vprašanje pravne varnosti skupnosti, manjšin, ki že desetletja negujeta svojo identiteto, kulturo, jezik in gradita mostove s someščani,« je še dejal poslanec Armin Hodžić.

Poslanec Hodžić in predstavniki obeh narodnih manjšin na sestanku s predstavniki Ministrstva za prostorsko načrtovanje, gradbeništvo in državno premoženje. Foto: www.arminhodzic.hr

Pionirji mladinske književnosti in publicistični mostovi, 2. del

V pričujočem nizu prispevkov raziskujemo globoke in trajne sledi, ki so jih slovenski intelektualci pustili v hrvaškem kulturnem in prosvetnem prostoru. Osredotočamo se na obdobje, ko so slovenski učitelji in pisci delovali kot ključni graditelji mostov med narodom, s čimer so neizbrisno zaznamovali razvoj hrvaškega šolstva, književnosti in publicistike.

Dr. Kristina Riman

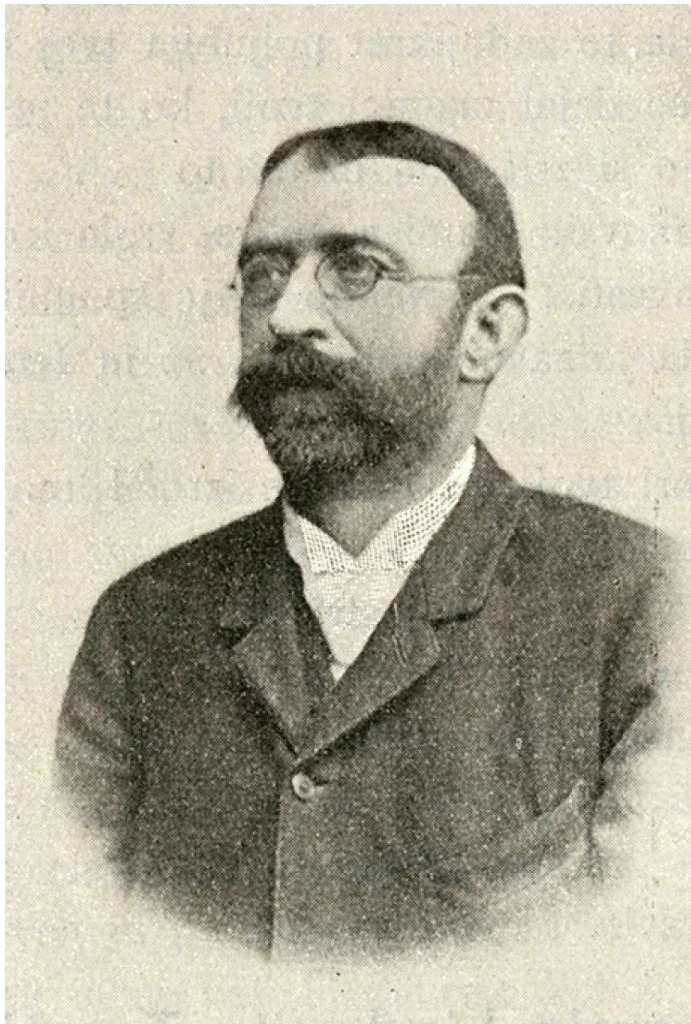
Razvoj mladinske književnosti in vzpostavitev rednega kulturnega obveščanja med Ljubljano in Zagrebom sta bila v 19. stoletju tesno povezana z delovanjem posameznikov, ki so v obeh narodih videli bratski plemeni. Preplet pedagoškega dela in uredniškega vizionarstva je omogočil nastanek prvih kakovostnih *dječjih listov* ter publicističnih rubrik, ki so sistematično zmanjševale razdaljo med slovensko in hrvaško javnostjo. Osrednji figuri tega procesa, Ljudevit

Tomšič in Josip Starè, sta s svojim delom dokazala, da tiskana beseda ne pozna meja, ko gre za vzgojo mladih in kulturno diplomacijo.

Ljudevit Tomšič: Pionir mladinske književnosti in pedagogike

Ljudevit Tomšič (1843–1902), izstopajoči učitelj, književnik in urednik, se je rodil v Vinici v Beli krajini v družini učitelja Bernarda Tomšiča, njegovo življenje pa je zaznamovalo nenehno gibanje med slovenskim in hrvaškim kulturnim prostorom. Osnovno šolanje je začel pod očetovim vodstvom in ga nadaljeval v Karlovcu. Gimnazijo je obiskoval v Ljubljani, od koder je bil v četrtem razredu zaradi svojih izrazitih nacionalnih prepričanj izključen, zato je zatočišče poiskal v Zagrebu, kjer je končal gimnazijo in učiteljsko šolo.

Svojo plodno pedagoško kariero je začel kot učitelj v Karlovcu in nato v Zagrebu, kjer je napredoval do ravnatelja Donjegrajske ljudske šole ter šole v Krajiški ulici. Hkrati je bil izjemno dejaven v javnem življenju – kot tajnik prve splošne hrvaške učiteljske skupščine.

Ljudevit Tomšič. Foto: www.dlib.si

Razvoj mladinske književnosti in vzpostavitev rednega kulturnega obveščanja med Ljubljano in Zagrebom sta bila v 19. stoletju tesno povezana z delovanjem posameznikov, ki so v obeh narodih videli bratski plemeni.

Josip Starè. Foto: www.dlib.si

Josip Starè: Poročevalec in kronist kulturnega utripa

Josip Starè (1842–1907) je bil zgodovinar, publicist in pripovednik, rojen v Ljubljani. Študiral je v Pragi, kjer se je navdušil nad češkim narodnim gibanjem in slovansko vzajemnostjo. Večji del kariere je poučeval zgodovino in zemljepis na gimnazijah v Osijeku, Požegi, Varaždinu in Zagrebu. Bil je odličen predavatelj in vesten uradnik v prosvetnem oddelku banske uprave. Pripadal je Strossmayerjevi politični smeri in bil dejaven odbornik *Matice hrvatske*.

ne, soustanovitelj Društva za prehrano revne mladine in dobrih 23 let stalni stenograf hrvaškega sabora. Njegovo književno delo je neločljivo povezano s prosvetnim poklicem in se je začelo že v rani mladosti z rokopisnim listom *Vneti Slovenec* ter nadaljevalo z dvojezičnim angažmajem, ki ga postavlja za ključnega kulturnega posrednika med narodoma ob koncu 19. stoletja.

Kot pionir hrvaške mladinske književnosti je ustanovil in urejal ključne liste za mlade, med katerimi izstopajo v Karlovcu izdani *Zlatni orasi* ter kulturni otroški list *Bršljan*, ki ga je v Zagrebu s prekinitvami urejal skupno osemnajst let in ga naredil za enega najbolj dolgo obstoječih listov tistega časa, kar je s ponosom pozdravila tudi revija *Dom in svet*. V svojem proznem ustvarjanju se je Tomšič osredotočal na moralne zgodbe, poučne pripovedke in domoljubno prozo. Med njegovimi najpomembnejšimi deli so zbirka *Djetinji vrtil: zabavne pripovijesti dobroj djeci*, poljudna knjižica *Naša zemlja ili dvanaest razgovora s djedom* ter vrhunec njegovega avtorskega dela *Izvirne pripovijesti hrvatskoj mladeži*, v kateri je združil motive iz lokalnih sredin. Poleg mladinske književnosti je pisal pedagoške razprave, zaradi česar je ostal zapisan kot priznan vzgojitelj. Slovenska in hrvaška kulturna društva so mu v rodni Vinici postavila tudi spominsko ploščo.

Starè je bil ključni kulturni posrednik med narodoma. V reviji *Ljubljanski zvon* je objavil 31 obsežnih *Pisem iz Zagreba*, kjer je Slovencem podrobno približeval hrvaške institucije, kulturo in vodilne osebnosti. Kot zgodovinar je napisal prvo poljudno knjigo *Občna zgodovina za slovensko ljudstvo* v slovenščini v petih knjigah, kar je bil pionirski podvig. Njegovo leposlovje (*Vanda*, *Lisjakova hči*, *Stari naslonjač*) temelji na osebnih spominih na Ljubljano in Prago. Vseskozi se je zavzemal za ustanovitev slovenske univerze in gledališča, hkrati pa krepil hrvaško-slovensko kulturno zaveznitvo.

Učiteljstvo in književnost kot mostova identitete

Prispevek je rezultat raziskave *Učiteljstvo in književnost kot mostova identitete*, ki jo je avtorica izvedla kot gostujoča raziskovalka in štipendistka Javnega štipendijskega, razvojnega, invalidskega in preživninskega sklada Republike Slovenije »Ad futura«, v sklopu znanstveno-raziskovalnega projekta na Inštitutu za narodnostna vprašanja v Ljubljani.

LABIN

Dve desetletji bogatijo podobo okolja

Društvo Slovencev Labin je uspešno delovanje praznovalo z vsebinsko bogatim programom in gosti. Številne čestitke pa je mogoče strniti v misel, da tamkajšnji rojaki v prizadevanju ohraniti jezik in kulturo, soustvarjajo in krepijo vezi sobivanja.

Marjana Mirković / za Sopotja, junij 2026

Da še kako drži, da rojaki iz Društva Slovencev Labin že dve desetletji korenito bogatijo podobo okolja, v katerem živijo, je zagotovo potrdil odziv številnih udeležениh na slovesnosti ob praznovanju dveh desetletij delovanja društva.

Med gosti so bili dr. **Brede Zalašček** z Urada za Slovence po svetu, pristojne za Hrvaško, mag. **Tamare Plankar** z veleposlaništva RS v RH, pristojne za področje kulture in predsednice ZSDH **Barbare Antolić Vupora**, skupaj s predstavniki slovenskih društev iz Istre, Lovrana in Reke. Prireditve so se udeležili tudi podžupan Labina **Goran Vlačić** ter predsednik Sveta bošnjaške narodne manjšine Mesta Labin **Esad Spahić** in predsednica Sveta srbske narodne manjšine Mesta Labin **Cvija Davidović**.

V imenu Društva je navzoče pozdravila predsednica **Silva Šutar Vujičić**. V nagovoru se je ozrla na prehojeno pot in se za doseženi jubilej iskreno zahvalila »za ves trud, odrekanja, zanesenjaštvo in ljubezen do slovenstva«, predvsem zaslužnim članom, ki so, kot je dejala, »srce društva.«

Še vedno na Ulici Vjekoslava Spinčića 5

Zbrane je nagovoril tudi eden od šestih ustanovnih članov in prvi predsednik, takrat še mladi novinar Glasa Istre **Kristian Stepčić Reisman**, potomec tretje generacije slovenske družine. Kot smo tedaj zapisali v mesečniku Kažipot (www.dlib.si, št. 13, 2006), je nastanek društva spodbudil tudi velik ljubitelj in poznavalec lokalne zgodovine in krajevne dediščine Labina in okolice, urednik v Glasu Istre **Marijan Milevoj**, tudi avtor knjige *Labinade* (Mathias Flacius, Labin 2006). V tej knjigi posebno poglavje namenja prav tamkajšnjim Slovincem, ki da številčno niso močni, so pa »še dandanes ostali svoji, in da je to vsekakor treba spodbujati.« Zanimiv prispevek na to temo je za Kažipot napisal tudi Kristian Stepčić Reisman, tudi član mlade ekipe, ki je takrat tudi sama uredila društvene prostore na naslovu Ulica Vjekoslava Spinčića 5 v Labinu, ki so jih zagotovile mestne oblasti in v katerih društvo deluje še danes.

V kulturnem programu sta v glasbenem delu z nekaj slovenskimi narodnimi pesmimi navzoče znova razveselila člana skupine *Mimo ritma* iz KPD Bazovica **Zdenka Kallan Verbanac** in **Ivan Harej Harry**, na odru pa sta se zavrteli gostujoči folklorni skupini iz Slovenije; člani Društva upokojencev iz Sevnice in Delavsko kulturnega društva Svoboda iz Senovega.

Silva Šutar Vujičić in Miriam Pran (z desne). Foto: Milivoj Filipović

Slovesno ob obletnici umaške Ajde

Zveza slovenskih društev na Hrvaškem je ob obletnici delovanja Slovenskega kulturnega društva Ajda predsednici društva Danici Bojković podelila zahvalo, predsednica Zveze Barbara Antolić Vupora pa je društvu zaželela še naprej uspešno delo.

Vesna Šereš

V umaški dvorani Antonio Coslovich je 16. maja potekala slovesnost ob 15. obletnici delovanja Slovenskega kulturnega društva Ajda, Umag. Dogodek se je začel z odprtjem slikarske razstave štirih članic Ajde ter članic kreativne delavnice SKD Oljka iz Poreča, ki so v predverju na ogled postavile svoje unikatne izdelke iz polstene volne. Jubilejne prireditve z bogatim kulturnim programom so se udeležili številni gostje, med njimi predsednica Zveze slovenskih društev na Hrvaškem **Barbara Antolić Vupora**, umaška podžupanja **Floriana Bassanese Radin**, predstavniki drugih slovenskih društev iz Istre in naši člani.

Predsednica SKD Ajda Danica Bojković in ženski pevski zbor Ajda.

V uvodnem delu je nastopil ženski pevski zbor društva, ki ga vodi zborovodkinja **Vesna Car**. Predsednica društva **Danica Bojković** je pozdravila vse navzoče ter ob tej priložnosti obudila spomine na začetke delovanja društva, njegovih sekcij in prehojeno pot v minulih petnajstih letih. Poudarila je, da društvo s svojim delovanjem ohranja slovenski jezik, kulturo in bogato dediščino prednikov ter hkrati krepi sodelovanje z večinskim narodom in drugimi manjšinami, ki živijo na tem območju.

Zbor, folklor, likovniki in kulinarika

Člane društva povezuje sodelovanje v ženskem pevskem zboru Ajda, ki izvaja slovenske ljudske pesmi in redno nastopa na različnih kulturnih prireditvah ter festivalih zborovskega petja. Folklorna skupina društva pod vodstvom **Evelin Semeši** neguje slovenske narodne plesne in običaje. Literarna skupina pripravlja prispevke o dogajanju društva in njihovo objavo, konec leta pa izda letno publikacijo *Ajdov cvet*. Za predstavitev slovenskih domačih jedi in sladic na številnih pogostitvah poskrbi kulinarčna sekcija društva.

Zahvala gre Uradu Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, *Savjetu za nacionalne manjine RH*, Mestni občini Umag za finančno in logistično podporo pri izvajanju programa društva. Enako tudi članom Ajde, ki s članarino ter prostovoljnim delom pomembno prispevajo k uresničevanju poslanstva društva. V imenu Zveze je navzoče pozdravila Barbara Antolić Vupora in predsednici SKD Ajda predala Zahvalo ob 15. letnici delovanja ter društvu zaželela še naprej uspešno delo.

Zahvalo smo prejeli od Zveze slovenskih društev na Hrvaškem.

Zapel je tudi MePZ Slovenski dom Zagreb

V SKD Ajdi pod vodstvom učiteljice **Darje Čubrić** poteka tudi dopolnilni pouk slovenskega jezika. Učenci so se ob tej priložnosti predstavili zbranjem poezije Srečka Kosovela. V nadaljevanju večera smo oder prepustili gostom – folklorni skupini iz Slovenskega doma KPD Bazovica z Reke.

Zaplesali so *istrski balun* in splet primorskih plesov. Z veseljem smo prisluhnili tudi Mešanemu pevskemu zboru Slovenski dom Zagreb, med drugim so zapeli tudi svojo himno *Slovenski dom, naš drugi dom*. Zborovodja, profesor **Ivica Ivanović**, je občinstvo navdušil tudi z ig-

ranjem na harmoniko. Za zaključek tega lepega prazničnega srečanja so vsi nastopajoči skupaj zapeli in zaplesali ob priljubljeni Avsenikovi pesmi *Slovenija, od kod lepote tvoje*. Po končanem uradnem delu je sledila pogostitev in druženje ob pesmi.

Številni nastopajoči so popestrili prireditev.

Učenci dopolnilnega pouka slovenščine so se predstavili z branjem poezije Srečka Kosovela.
Vse foto: Vesna Šereš

ZADAR

Počastili spomin na Vido Rudolf

Člani Slovenskega društva Lipa iz Zadra smo v Mestni knjižnici spoznavali bogato kulturno delovanje Vide Rudolf alias Stane Vinšek, književnice in glasbenice, rojene v Slovenskih Konjicah.

 Katarina Bezić

V petek 10. aprila, smo se člani Slovenskega društva Lipa, Zadar, zbrali v Mestni knjižnici in obeležili 125. obletnico rojstva Vide Rudolf (1900-1993). O bogatem kulturnem delovanju književnice in glasbenice je spregovorila priznana muzikologinja iz Zagreba, dr. sci. **Nada Bezić**. Vida Rudolf, ki se je leta 1900 rodila v ugledni meščanski družini v Slovenskih Konjicah, je delovala kot profesorica in pisateljica. Pod psevdonimom Stana Vinšek je pisala za otroke. Pisala pa je tudi pesmi za znane slovenske skladatelje in prevajala opere in dramska dela. Zanimivo je bilo poslušati o tedanjih družbenih aktivnostih narodnozavednih in izobraženih Slovencev.

Darja Jusup in Nada Bezić (z leve).

Nastop glasbene skupine. Obe foto: Rafaela Štulina

Spoznali smo tudi delovanje drugih članov družine Rudolf iz Slovenskih Konjic in se spomnili pesmi iz otroških let *Huda mravljica*, ki jo je napisal njen brat Branko, uglasbil pa Marijan Vodopivec. Predavanje ugledne profesorice so popestrili naši člani dopolnilnega pouka slovenskega jezika v Zadru. **Maria Zorić** je prebrala pesem Vide Rudolf, skupina odraslih pa je zapela nekaj slovenskih narodnih pesmi.

Prireditev je obiskala tudi predsednica Zveze slovenskih društev na Hrvaškem **Barbara Antolić Vupora** in predstavila načrtovanje Zveze za letošnje leto.

Slavnostno ob 30. obletnici zbora

V Mestnem gledališču mladih na Prokurativah smo 29. maja obeležili 30. let delovanja mešanega pevskega zbora Triglav iz Splita (MePZ Triglav). Slavnostnega dogodka so se udeležili Miha Fatur, namestnik veleposlanika Republike Slovenije v Zagrebu, Barbara Antolić Vupora, predsednica Zveze slovenskih društev na Hrvaškem, Jelena Kovačić, višja svetovalka za demografijo in združenja civilnega društva v Splitu, predstavniki nacionalnih manjšin v splitsko-dalmatinski županiji, meščani Splita in zvesti člani Slovenskega kulturnega društva Triglav.

Ana Matusinović

Slavesni dogodek smo začeli s himnama obeh naših domovin, ki so ju čustveno zapeli pevci in pevke MePZ Triglav. Predsednik društva in zbora mag. **Cveto Šušmelj** je v uvodnem nagovoru spregovoril o začetnih korakih, napredovanju, nastopih in številnih gostovanjih zbora. Posebej je izpostavil lepoto druženja ob glasbi, ki olajša in tudi odnaša vse skrbi.

V programu je nastopilo devet pevk in dva pevca ter zborovodja: **Silva Vranković, Anica Šušmelj, Tatjana Jurko Assaf, Snježana Biočić, Paula Stamenov, Snježana Kulišić, Ivana Mikačić, Nadja Krnić, Anka Čakić, Nenad Rogulj, Cveto Šušmelj in Marija Buzdovačić Peručić**. Bilo je resnično čudovito, kako je maestra **Marija Buzdovačić Peručić** z maloštevilno skupino pevcev uspela prirediti še posebej slavnostno vzdušje.

Visok jubilej MePZ Triglav smo slavnostno obeležili v Mestnem gledališču mladih na Prokurativah v Splitu. Vse foto: arhiv društva

Vsa leta nas je družila glasba

Vse od ustanovitve zbora, 13. februarja leta 1996, so v MePZ Triglav svoje mesto našli številni pevci in pevke vseh starosti in s svojo zavzetostjo, veliko ljubezni in entuziazma prispevali k razvoju in uspehu zbora. Vsak je v zboru pustil svoj pečat, majhen znak, da je bil delček te pojoče družbe, ki ji je veliko pomenilo druženje ob lepi glasbi. Posebej aktivna pri delovanju zbora je **Olja Jelaska**, ki je priredila številne pesmi, tako slovenske kot dalmatinske in jih s svojim aranžmanom prilagodila mešanemu pevskeemu zboru. S svojim delom je še posebej pomagala zborovodji **Tatjani Kurajica**. Vsi na dogodku so si bili enotni, da je prav zaradi zavzetosti vseh, ki so sodelovali v zboru v vseh teh letih, zbor tudi dočkal tako visok jubilej – 30 let. Zato čestitke in globok poklon vsem, ki so z zborom kadarkoli sodelovali.

Cveto Šušmelj, Barbara Antolić Vupora, Miha Fatur (z leve).

Dogodek je popestrila Danira Ipavec

Na slavnostnem večeru je zbor nastopil s šestnajstimi skladbami. Dogodek pa je posebej popestrila **Danira Ipavec**, ko je na harmoniki zaigrala venček polk in valčkov, vsem nam dobro znanih zimzelenih melodij, ob katerih smo veselo zapeli in zaploskali. Marsikdo si je ob prijetni glasbi zaželel tudi zaplesati. MePZ je ob spremljavi harmonike zapel še eno za dušo – prečudovito Avsenikovo *Slovenija, od kod lepote tvoje*, ki jo je za zbor priredil **Franc Kene**. Ob koncu smo vsem čestitali dan državnosti Republike Hrvaške, Barbara Antolić Vupora pa je zboru podelila priznanje ob visokem jubileju in šopek rož. Po končanem slavnostnem delu smo vse navzoče povabili v prostore društva, kjer smo si ogledali tudi razstavo SKD Lipa iz Zadra, ter ob večerji druženje s pesmijo in klepetom nadaljevali še dolgo v noč.

Danira Ipavec je s svojim nastopom popestrila večer.

SPLIT

V gosteh pri prijateljih

Mešani pevski zbor Triglav je na povabilo pevk iz zbora Sanje zapel v Novi Gorici. Dolg aplavz, nasmehi in objemi so bili najlepša potrditev večera, polnega prijateljstva in pesmi. Dogovorili smo se, da se bomo naslednjič družili v Splitu.

Ana Šušmelj

Na povabilo naših prijateljic iz ŽePZ Sanje Nova Gorica smo pevci in pevke iz MePZ Triglav iz Splita 17. aprila v dvorani Mestne občine v Novi Gorici pripravili koncert pod vodstvom zborovodje, maestre **Marije Buzdovačić Peručić**. To je bilo srečanje starih prijateljev – toplo, iskreno in prežeto z glasbo, ki je povezovala glasove,

S koncerta v Novi Gorici. Foto: Marina Ivčević

jezike in spomine. Pod vodstvom zborovodje **Miroslava Paškvana** so koncert začele naše gostiteljice – ŽePZ Sanje. Občinstvo so pozdravile s pesmijo *Ljubezen je v zraku*, nato pa v dvorano prinesle pridih Dalmacije, ko so zapele pesmi *Zaspalo je siročje* in *Falile se Kaštelan-*

ke. Po prisrčnem uvodu smo na oder stopili člani MePZ Triglav. V vzdušju bližine in veselja do skupnega muziciranja, smo gostiteljem zaželeli *Dober večer*, nadaljevali z *Luna sije* in *Pozimi pa rožice ne cveto*. Z izvedbo Händlove skladbe *Sing* pa smo večeru dodali še svečan pridih. Prvi del koncerta smo zaključili z nežno interpretacijo pesmi *Eno samo tiho rožo*.

Mediteranski duh v dvorani

Posebno vzdušje je ustvaril nastop vokalno-instrumentalne skupine VIS Sanje, ki je, pod umetniškim vodstvom **Eve Slokar** in ob spremljavi kitar, izvedla pesmi *Pesem* in *Ludo more*. Doživeli smo trenutek umirjene melodioznosti, ki je po dvorani razlil toplino morja in širino mediteranskega duha. Navdihnjeni s takšnim vzdušjem smo nastopili spet mi in pod zanesljivo roko naše maestre zapeli *Marijano*, *Tam sem jaz doma*, *Milost* in *Ružo crvena*. Za konec smo se občinstvu predstavili še s pesmijo *Now it's Time for Leaving*. Dolg aplavz, nasmehi in objemi so bili najlepša potrditev večera, polnega prijateljstva in pesmi. Druženje se je nadaljevalo ob pogostitvi, dobri kapljici in spontanem skupnem petju z našimi dragimi prijateljicami iz ŽePZ Sanje. Veselimo se ponovnemu snidenju, ki bo kmalu v Splitu.

Predsedniški obisk kot zahvala za ohranjanje slovenske dediščine

Slovenska predsednica Nataša Pirc Musar je v okviru delovnega obiska na Reki obiskala Slovenski dom KPD Bazovica, zatem skupaj s hrvaškim predsednikom Zoranom Milanovićem tudi Osnovno šolo Pečine in se na Prvi hrvaški gimnaziji na Sušaku sešla s predstavniki slovenskih društev na Hrvaškem.

Marjana Mirković

Predsednica Republike Slovenije **Nataša Pirc Musar** je obisk 13. aprila začela v Slovenskem domu KPD Bazovica; ogledala si je prostore in v dvorani prisluhnila nastopu najstniške glasbene skupine *High Voltage*. Nato so ji dobrodošlico v imenu organizatorjev izrekle vodilne predstavnice društva in Zveze slovenskih društev na Hrvaškem ter reške enote INV-ja dr. **Jasmina Dlačić**, **Barbara Antolić Vupora** in dr. **Barbara Riman**. Po krajši predstavitvi dejavnosti se je Nataša Pirc Musar zahvalila navzočim za predano delo pri ohranjanju slovenske dediščine in krepitvi vezi s Slovenijo. Obenem je dolgoletno učiteljico slovenščine **Vido Srdoč** pa ob tej priložnosti povabila na ogled predsedniške palače, ko bo ta s skupino dopolnilnega pouka obiskala Ljubljano.

V prvi šoli s slovenščino na urniku

Slovenska predsednica je v okviru delovnega obiska skupaj s predsednikom Republike Hrvaške **Zoranom Milanovićem** obiskala Osnovno šolo Pečine, prvo šolo na Hrvaškem, ki je jeseni leta 2006 slovenščino uvrstila na urnik na pobudo takratne ravnateljice, tudi navzoče rojakinje **Irene Margan**, ki je orala ledino na tem področju in slovenščino tudi poučevala. Jeseni leta 2009 je na podlagi manjšinske zakonodaje tam stekel pouk slovenskega jezika in kulture po modelu C kot izbirnem predmetu, za katerega je Hrvaška lani tudi sprejela kurikulum.

Visoka gosta sta si ogledala prisrčen kulturni program, ki ga je z učenci slovenščine pripravila učiteljica **Barbara Turk**. Kot je po zaključku dejala Pirc Musarjeva, »je lepo videti, da slovenska poezija in pesem

Na obisku predsednice Republike Slovenije Nataša Pirc Musar pri slovenski skupnosti na Reki so bili v ospredju pomen ohranjanja slovenskega jezika, delovanje slovenske manjšine ter srečanje s hrvaškim predsednikom Zoranom Milanovićem.

živita med tukajšnjimi slovenskimi otroki, ki ohranjajo materni jezik, kulturo in vezi z domovino,« hkrati pa je močno poudarila pomen izobraževanja. Predsednica se je za navzočnost na dogodku, s katero je izkazal

Predsednica Slovenije na delovnem obisku na Reki.

V okviru predstavitev delovanja slovenskih kulturno-prosvetnih društev na Hrvaškem, je delovanje Slovenskega doma Zagreb – najstarejšega društva Slovencev, kot prvi predstavil **Silvester Kmetić**, namestnik predsednika Slovenskega doma Zagreb **Darka Šonca**, ki se dogodka na Reki na žalost ni mogel udeležiti. Kmetić je med drugim poudaril, da je Slovenski dom Zagreb po osamosvojitvi Slovenije in Hrvaške še posebej okrepil svojo vlogo povezovalnega prostora – kraj srečevanja, ustvarjanja in sodelovanja – ne le Slovencev v Zagrebu, temveč tudi širše slovenske skupnosti in prijateljev Slovenije.

spoštovanje do slovenske manjšine in potrdil dobrososedske odnose med državama, zahvalila tudi hrvaškemu predsedniku Milanoviću, ki je nastop v slovenščini ocenil kot »prijetno presenečenje«.

Nataša Pirc Musar je v nadaljevanju obiskala tudi Prvo hrvaško gimnazijo na Sušaku, kjer prav tako poteka pouk slovenskega jezika po modelu C, poučuje pa ga **Ksenija Klovhar Lukarić**. Poleg ravnateljice **Dine Linić Učur** – izjemno naklonjene pouku slovenščine in sodelovanju s slovenskimi organizacijami, **Vesne Humar** iz Urada vlade za Slovence v zamejstvu in po svetu in slovenskega veleposlanika na Hrvaškem **Gašperja Dovžana**, so se dogodka udeležili tudi najvišji predstavniki mestnih in županijskih oblasti ter univerze **Iva Rinčić**, **Ivica Lukanović** in dr. **Goran Hauser** ter več drugih predstavnikov državnih teles in ustanov.

Pirc Musarjeva prisluhnila predstavnikom slovenskih društev

Program ob tej priložnosti so pripravili dijaki in člani skupine *Reci* iz Slovenskega doma KPD Bazovica – **Zdenka Kallan Verbanac**, **Vitomir Vitaz** in vodja Vida Srdoč, v gimnazijskem delu pa je med drugimi z baletno točko nastopila tudi večletna članica KPD Bazovica **Cinta Segulin Štambuk**, dijakinja 1. razreda umetniško-plesne šole, smer klasični balet. Program je, skupaj z dijakinjo 3. razreda in udeleženko

Nataša Pirc Musar in Jasmina Dlačić (z leve).

Predsednica Slovenije je obisk začela v Slovenskem domu KPD Bazovica.

Na Osnovni šoli Pečine se je predsednica Slovenije srečala tudi s predsednikom Hrvaške, ki je potrdil dobrososedske odnose med državama.

Na Prvi hrvaški gimnaziji na Sušaku, kjer je predsednica Slovenije prisluhnila predstavnikom slovenskih društev. Vse foto: arhiv Slovenskega doma, KPD Bazovica

pouka slovenščine **Leono Jakuc**, povezoval slovenski igralec, zaposlen v reškem lutkovnem gledališču, **Tilen Kožamelj**. Nataša Pirc Musar je skupaj z Vesno Humar prisluhnila predstavnikom slovenskih društev, ki so v pogovoru, ki ga je moderiral Gašper Dovžan, spregovorili o delovanju in težavah, s katerimi se soočajo ter večinoma opozorili na prostorsko stisko in pomanjkanje mladih v slovenskih društvih. Slovenski predsednici so se iskreno zahvalili za obisk in izrazili posebno zadovoljstvo nad prvim takšnim srečanjem na Hrvaškem. Da bo to gotovo zapisano kot najpomembnejši letošnji dogodek za slovensko skupnost, so si bili enotni vsi udeleženi, enako soglasni tudi v oceni, da jih je Nataša Pirc Musar z obiskom izjemno počastila in posebej prijetno presenetila tudi s prijaznim odzivom na druženju in potrpežljivim izpolnjevanjem želja številnim rojakom po fotografiranju ob zaključku obiska.

Predstavniki slovenske skupnosti so si bili enotni, da bo obisk slovenske predsednice zapsan kot najpomembnejši letošnji dogodek za slovensko skupnost na Hrvaškem.

Od polstenja volne do pohoda po Učki

 Sandra Grudenić

Zborovski večer v počastitev skladatelju Josipu Kaplanu

25. aprila je bil v društvu večerni zborovski koncert, posvečen 30. obletnici smrti skladatelja Josipa Kaplana. Nastopila szta naš MePZ in KUD Lovor iz Lovrana, posebnemu vzdušju so prispevale članice otroškega zbora *Tratinčice* in sopranistka iz Glasbene šole I. M. Ronjgov **Kiara Valjan**. Vsi so prepevali Kaplanove pesmi. Dogodek je s svojim prihodom počastila tudi Kaplanova hči **Jasna**, ki živi na Reki. Posnetek prireditve si lahko ogledate tudi na spletni povezavi: <https://www.youtube.com/watch?v=gMxBJgxCMqk>.

Foto: M. Grlica

ZBOROVSKI VEČER

sobota, 9. 5. 2026 ob 19. uri v Slovenskem domu BAZOVICA

ŽePZ PRISTAN

MePZ BAZOVICA

Prešernov dan na Reki

V soboto, 9. maja, smo v društvu gostili ženski pevski zbor Pristan iz Kopra. Na odru se jim je pridružil tudi naš mešani pevski zbor. Predstavili so se z mnogimi pesmimi ter poželi dolg aplavz navdušenega občinstva. Zborovski večer si lahko ogledate tudi na YouTube kanalu našega društva: <https://www.youtube.com/watch?v=hLv7-DV5P-I>.

Foto: M. Grlica

Z otroci na učni poti Vila Učkarica

Na drugem planinskem izletu za otroke in starše, ki je bil 9. maja, se nas je skupno zbralo kar petdeset. Med njimi je bilo kar 23 otrok, članov KPD Bazovica, kakor tudi članov planinskega krožka osnovne šole Fran Frankovič z Drenove, skupaj s svojimi mentoricami in tudi nekaj starši. Planinski del poti je vodil popularni **Fičo**, mentorica **Marijana** pa se je pri vsaki opisni plošči potrudila in skušala od otrok izvedeti vse, kar o tem vedo. Skozi igro so se učili o živalih in rastlinah,

ki živijo na Učki in o vilah, ki skrbno pazijo, da je otrokom na izletih in pohodih po Učki lepo. Na izletu smo uživali vsi – tako starši, mentorice, vodnika, še najbolj pa so uživali otroci. Izlet smo zaključili v planinski koči na Poklonu, kjer je vsak dobil skodelico čaja. Skupaj z otroci smo tudi narisali svoja spoznanja

oziroma, kar nas je na izletu najbolj pritegnilo. Dogovorili smo se tudi, da se znova dobimo v septembru, na novem zanimivem izletu. Se pa ob tej priložnosti tudi zahvaljujemo Planinskemu društvu Opatija za res lep sprejem v domu.

Zapis in foto: Darko Mohar

Foto: arhiv Slovenskega doma, KPD Bazovica

Delavnica polstenja volne

Člani iz SKD Oljka, Poreč pod vodstvom **Anite Kordič** so 15. maja v Slovenskem domu KPD Bazovica izvedli delavnico polstenja volne za člane naše likovne skupine. Bili so zelo ustvarjalni in so naredili čudovite izdelke. Ob druženju in z veliko dobre volje je čas kar prehitro minil. Za konec delu, veselju čas je hitro minil, z veliko dobre volje in druženja, za zaključek pa so se člani po delavnici udeležili še koncerta *country* glasbe, ki smo ga organizirali v društvu. Uživali smo ob prijetnih melodijah glasbenikov **Zdenke Kallan Verbanac** in **Ivana Hareja Harryja** ter **Tea Brusića** na klaviaturah.

PALČAVA ŠIŠA

Dvajset let, dvajset delavnic

V Palčavi šiši (hiši) se najrazličnejše dejavnosti odvijajo že dvajset let. Pohodi, ogledi, predavanja, projekcije, priprava programov čezmejnih ekskurzij in izletov, vodenja po okolici, knjige, dokumentarni filmi, rokodelske delavnice, urejanje muzejskih zbirk, pomoč pri vsebinah projektov ...

 Marko Smole

Vse to in še več se je odvijalo v preteklih dvajsetih letih, od kar je v obmejni vasici Plešče za javnost odprla svoja vrata *Palčava šiša*. Letos je poletno sezono obiskov pri nas naznanil dokumentarni film o Petru Klepcu, ljudskem junaku prebivalcev doline Čabranke in njene okolice – tako na hrvaški kot na slovenski strani. Film, v katerem smo skupaj s sosedi iz Osilnice predstavili pomen tega siromašnega pastirčka, ki je po pripovedki dobil od vil za svoje pošteno dejanje nadnaravno moč in z njo pomagal domačinom odganjati tegobe iz doline. Film *Klepac – vaš i naš* je posnela hrvaška televizija in njen marljivi novinar **Mario Beganović**. Ogledate si ga lahko na Youtube kanalu, če s telefonom slikate QR kodo.

Na delavnici lansko leto smo z geologom odkrivali skrivnosti kraškega podzemlja potoka Belice.

Palčavo šišo obišče vse več ljudi

Začetek poletja in septembra Palčavo šišo obišče največ obiskovalcev. V zadnjih letih (po covidu) spet prihaja vse več upokojevcev, kar nas veseli. V tem času tudi pripravljamo program za našo poletno raziskovalno delavnico s študenti in etnologi iz pokrajinskih muzejev iz Reke in Kočevja. Tokrat se nam bo pridružil še muzej iz Postojne. Delavnico, ki bo predvidoma potekala od **9. do 15. avgusta**, bomo tudi letos organizirali s Slovenskim etnološkim društvom. Tako bomo ponovno pomagali pri oblikovanju in ureditvi ene od etnoloških zbirk v okolici, tokrat

v Loški dolini na slovenski strani meje. Zbirko predmetov iz vsakdanjega življenja na vasi in orodja, ki so bili v uporabi na eni od domačij, smo začeli urejati že lansko leto, do otvoritve pa bo zbirka dokončana in popolna. Druga zbirka, ki je predmet letošnjega muzeološkega dela, je vaška zbirka v Prezidu, ki jo vodi mlad profesor **Dejan Troha**. Že nekaj let zapored mu pomagamo pri evidentiranju številnih zanimivih predmetov, ki so jih zbrali domačini. Vse od japonske lončevine, rimskih podkev, pa do zemljevida ameriškega padalca in še česa.

Predavanja, projekcije, delavnice ...

Nekaj dni bomo namenili tudi delu na terenu. Obiskali bomo odročne zaselke nad Čabrom, kjer se bomo s starejšimi in mlajšimi domačini pogovarjali o njihovem življenju in običajih, pa tudi natančneje pregledali in premerili kakšno staro stavbo, ki hrani mozaik kulturnih vplivov na to območje. Bila bi škoda, da se z zapuščenjem in propadanjem domov izgubijo tudi zgodbe, ki so se tu tkale stoletja. Vsak večer so potem v *Palčavi šiši* na sporedu dogodki za javnost. Predavanja, projekcije, delavnice – tudi letos bomo pekli pecivo, delali cvetje iz papirja in si pripovedovali zgodbe, nekatere s častitljivo starostjo še iz poganskih časov. Naš gost bo tudi marljivi filmar iz Delnic **Rasim Karalić**, ki nas že nekaj let zaporedoma preseneča s kakšnim svojim filmom o ljudeh iz Gorskega kotarja. Po koncu etnološkega tedna, se bomo, kot je običaj, skupaj z domačini odpravili še na našo Sveto Goro.

Veseli bomo, če se bo poleg študentov iz obeh centrov v prihodnje delavnice udeležil še kak študent iz zamejstva, saj pri kritju stroškov že vsa leta pomaga Urad vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu.

Delavnica tradicionalne izdelave cvetja iz papirja. Obe foto: Sonja Smole Možina

Povezovalc arhitekture in antropologije

Igor Toš je Slovenec, ki že večino svojega življenja živi na Hrvaškem, v Zagrebu. Arhitekt, ki je doktoriral iz sistemske in arhitekturne teorije v Ljubljani, se je veliko ukvarjal tudi z antropologijo. Leta 2004 je na zagrebški Filozofski fakulteti organiziral poseben kolegij Antropologije arhitekture, prvi takšen kolegij v Evropi. Z njim smo se pogovarjali o njegovem življenju in tudi o tem, kje se počuti doma.

Tanja Borčić Bernard

Od kod prihaja vaša družina?

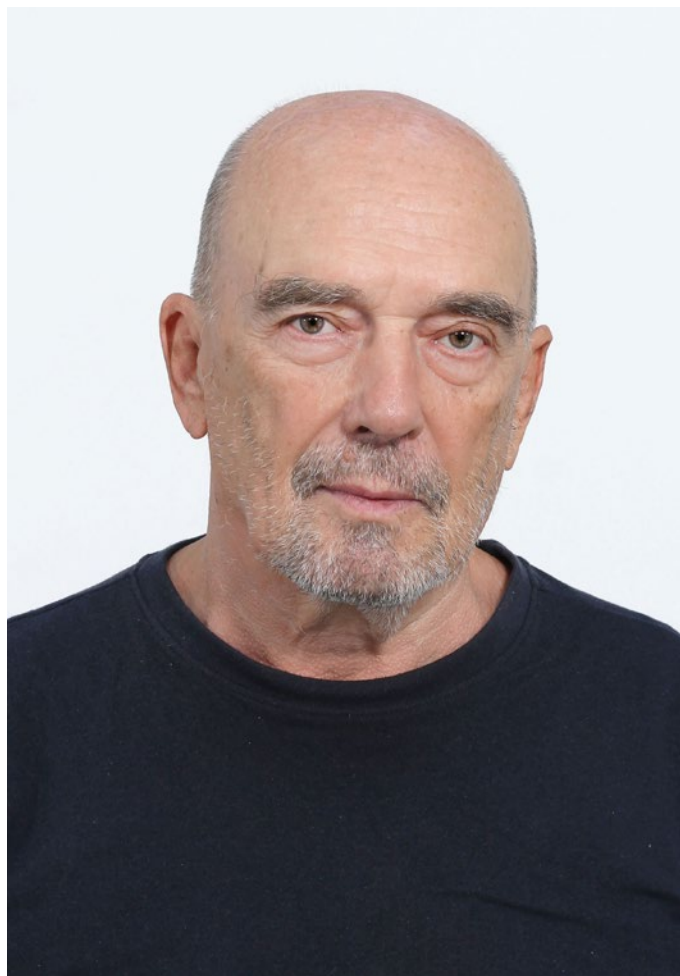
Stara starša po mamin strani Celestina Španger in Leopold Pegan prihajata iz Trsta. Stari oče je bil v začetku 20. stoletja protagonist grad je in delovna Slovenskega kulturnega doma v Trstu; umrl je leta 1917. Mama Zdenka Pegan je bila rojena v Trstu. Stara mama je s tremi otroki, Zdenko, Borisom in Marijo-Niko, po prvi svetovni vojni pobegnila v tedanjo Jugoslavijo, v Dobovo, pozneje pa v Zagreb, kjer so se vsi otroci tudi šolali. Mama je obiskovala srednjo ekonomsko šolo in se po zaključku zaposlila. Moj stari oče po očetovi strani Franc Toš se je rodil v Slovenskih goricah. Bil je inšpektor za finančni nadzor že v Avstroogrski. Stara mama Marija Omerza se je rodila v Krškem. Moj oče Stanko Toš se je rodil v Radovljici, v Zagreb pa je prišel študirat. Moja starša sta se leta 1934 spoznala v Zagrebu, v Slovenskem domu. Mama se je leta 1940 zaposlila v podjetju v nemškem lastništvu, ki jo je premestilo v Beograd, oče pa je prišel za njo. Tam sem se leta 1943 tudi rodil. Oče se je leto pozneje prijavil v Jugoslovansko armado, preživel je Sremsko fronto kot topničar. Nikoli se ni želel včlaniti v Komunistično partijo. Po vojni je bila njegova enota premeščena v Smederevo, kjer smo živeli do leta 1946. Tam so nastali tudi moji prvi spomini.

Potem je sledila vrnitev v Zagreb?

To je bila želja staršev, a je usoda hotela drugače. Očetova starša sta živela v dvosobnem stanovanju v Ljubljani, v katerega se je želel vseliti nek član Komunistične partije. Zato smo se, namesto v Zagreb, preselili v Ljubljano. V začetku smo živeli v Trnovem blizu Plečnikove hiše. Tam sem pogosto videval tudi Jožeta Plečnika.

Šolali ste se torej v Ljubljani?

Ja, tam sem obiskoval osnovno šolo na Vrtači in končal šest razredov klasične gimnazije. Hodil sem v glasbeno šolo, igral sem violino, klavir, klarinet in kitaro.

Igor Toš že 67 let živi v Zagrebu.

Zelo rad sem imel jazz. Istočasno me je zelo zanimalo tudi gledališče, kamor me je profesor glasbene vzgoje poslal peti. Dobro sem spoznal klasično gledališče, po ustanovitvi Eksperimentalnega in Mladinskega gledališča, pa tudi t. i. totalni teater. V skupni predstavi *Car Trojan ima kozja ušesa* sem igral mladinsko naslovno vlogo pastirja. V tem gledališču v viteški dvorani ljubljanskih Križank sem spoznal kako spremembe prostorskih odnosov vplivajo na način igranja. Igral sem tudi košarko pri Olimpiji.

Kdaj pa ste začeli živeti v Zagrebu?

Ko sem leta 1959 končal šesti gimnazijski razred, je sledila burna ločitev staršev in ko sem to poletje preživel pri stari mami v Zagrebu, mi je mama enostavno sporočila, da bova živela v Zagrebu. Prepisala me je v VII. gimnazijo v Križanićevi ulici. Hrvaški jezik sem poznal iz otroštva, hrvaške literature pa bolj malo. Sošolci so me lepo sprejeli. Prav profesorica Jadranka Damjanov, ki je poučevala umetnostno zgodovino, je vplivala na mojo izbiro študija. Opazi-

počakam do diplome. Velik skok v mojem nadaljnjem izobraževanju je bila štipendija DAAD za Tehnično univerzo v Hannoveru, kjer sem se v letih 1972/1973 izobraževal na Katedri za teorijo arhitekture in planiranja. Tja me je priporočil velik hrvaški arhitekt Zdenko Strižić. Prišel sem v interdisciplinarno okolje intelektualcev, v katerem so bili arhitekti, urbanisti, psihologi, sociologi, ekonomisti, geografi, ki so skupaj razvijali novo teorijo. V tem okolju se je tudi moj pogled razširil. Vpisal sem se na kolegije, za katere do tedaj nisem niti slišal. Tam sem se veliko naučil.

Med ustanovitelji hrvaškega društva dizajnerjev (Toš prvi levo zgoraj).

la je, da sem pisal dobre analize, bil sem navdušen nad moderno umetnostjo in arhitekturo. Nadaljeval sem tudi z igranjem košarke pri tedanji Lokomotivi, danes je to Cibona. Dvakrat so me izbrali v mladinsko reprezentanco zagrebških klubov.

Kako se spominjate študija arhitekture?

Bil sem zelo zagnan študent, vsaj na začetku študija. Z mamo sva živela v precejšnji revščini, ob majhni alimentaciji in otroškem dodatku. Najin odnos ni bil dober in v tretjem letniku študija sem se preselil v študentski dom na Savi. Takrat sem ob študiju moral tudi delati. Študij sem imel rad. Profesorji so nas naučili projektirati, takrat seveda še brez računalnikov. Bil sem precej eksperimentalen v svojih projektih, pa me je eden izmed asistentov opozoril, naj s tem raje

Izkušnja takšne vzpodbudne sredine je vplivala tudi na vaše nadaljnje znanstveno delo, mar ne?

Seveda. Začel sem se ukvarjati z metodologijo, sistemsko in arhitekturno teorijo. Pozneje, leta 2003, sem na tej temi tudi doktoriral v Ljubljani. Zelo me je zanimala antropologija, predvsem filozofska, in psihologija ustvarjalnosti. Leta 2004, ko so na zagrebški Filozofski fakulteti ustanovili novi študij antropologije, so me povabili, naj ustanovim poseben kolegij Antropologija arhitekture. To je bil tedaj prvi takšen kolegij v Evropi. Zanimanje zanj so pokazali tudi na Fakulteti za arhitekturo in na študiju krajinarstva na Agronomski fakulteti, pa tudi na istih fakultetah v Ljubljani. Tako sem v Zagrebu uspel povezovati interdisciplinarno strukturo študentov pri skupnem pouku in simpozijih. Ustanovil in urejal sem tudi spletno revijo *Inte-*

rakcije/cro z deli študentov vseh mojih kolegijev na Zagrebški univerzi.

Ste kdaj tudi projektirali kot arhitekt?

Leta 1969 sem se zaposlil kot projektant v času velike konjunkturo. Delali smo od jutra do poznega večera, veliko sem bil prisoten tudi na terenu pri projekt-nem nadzoru. Velika prelomnica zame je bil razpis za spomenik na Petrovi gori leta 1970, za katerega sem v močni konkurenci osvojil prvo nagrado. Takrat sem

Igor Toš doma. Vse foto: osebni arhiv

se soočil z močjo in vplivom vladajočega sistema, ko so me določene interesne skupine skušale odstraniti s projekta in na koncu v tem tudi uspele. Prvotno drugo nagrajenemu avtorju so omogočili, da opusti svojo prvotno rešitev ter da leta 1975 predstavi novo rešitev, ki je bila zelo podobna moji, a ni nosila enakega sporočila. Sledila so težka leta. Potikal sem se po obskurnih podjetjih, da bi sploh lahko preživel. Dokler nisem leta 1980 ustanovil podjetje *Sistemprojekt*, v katerem sem bil sedem let direktor.

Sledila je vojna in razpad nekdanje države.

Skozi Zagreb je šlo takrat okrog sedemsto tisoč beguncev. Moja žena **Neva Ursić** je v začasem bivališču v športni dvorani na Martinovki s skupino prijateljev organizirala pomoč za približno 2000 beguncev, ki smo jih oblekli in poskrbeli za njihove druge potrebe.

Bili ste tudi eden od ustanovitelji Hrvaškega društva dizajnerjev, kajne?

To je bila posledica razkola v Hrvaškem združenju likovnih umetnikov uporabnih umetnosti med tistimi, ki so ustvarjali unikatno in oblikovalci, ki so se ukvarjali z industrijskim dizajnom. Okoli arhitekta Bernarda Bernardija se nas je zbrala skupina ljudi, ki smo leta 1983 ustanovili Hrvaško društvo dizajnerjev, ki je pozneje sodelovalo pri ustanovitvi študija dizajna.

Tesno ste povezani z obema državama, Slovenijo in Hrvaško. Čutite v sebi, da imate dva domova?

Ne več. Na Hrvaškem živim 67 let. Tudi kot otrok sem vedno prihajal na Hrvaško. Tukaj sem odrasel, študiral, se poročil, delal in živim večino svojega življenja. Globoko sem povezan s Hrvaško, doživljam in čutim vse njene probleme, tako kot drugi sodržavljeni. Seveda kot nacionalnost napišem, da sem Slovenec, tako se tudi predstavljam, ampak moja identiteta je bolj kompleksna. Moj dom je v Zagrebu, a rad odhajam tudi v Slovenijo. Tam imam veliko lepih spominov, pa tudi dobre prijatelje, sošolce in sorodnike.

Kdaj ste se včlanili v Slovenski dom Zagreb? Ga še obiskujete?

Že med študijem, okrog leta 1962. Pomagal sem pri prvi adaptaciji prostorov na Masarykovi. Pred nekaj leti sem v založbi Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb in Slovenskega doma uredil knjižico profesorja **Petra Krečiča** *Ljubljana-tudi mediteransko mesto* ter organiziral razstavo arhitekta **Vladimirja Brezarja**, profesorja iz Ljubljane. Zaradi številnih obveznosti na žalost ne utegnem biti bolj dejaven v manjšinski skupnosti.

Slovenija dobila 16. vlado

V začetku junija je Državni zbor potrdil 16. vlado v samostojni Sloveniji. Četrtrič jo vodi Janez Janša. Novo ministrsko ekipo je podprlo 49 poslancev. Za Slovence v zamejstvu in po svetu bo poslej skrbela Suzana Lep Šimenko.

 Dejan Vodovnik

Nova ministrska ekipa. Foto: dz rs

Po zapletih, različnih povolilnih preigravanjih in očitkih z ene in druge strani, je Slovenija v začetku junija le dobila novo, že 16. izvršno oblast, na čelu katere je **Janez Janša**. Vlado sestavljajo desne stranke SDS, Demokrati ter trojček NSi, SLS in Fokus, podprli pa so jo tudi v stranki Resnica in poslanca narodnih skupnosti.

Ministrsko ekipo sestavljajo: **Janez Cigler Kralj** (minister za kmetijstvo), **Ignacija Fridl Jarc** (ministrica za kulturo), **Valentin Hajdinjak** (minister za obrambo), **Tone Kajzer** (minister za zunanje zadeve), **Monika Kirbiš Rojs** (ministrica za lokalno samoupravo, kohezijo in regionalni razvoj), **Suzana Lep Šimenko** (ministrica za Slovence v zamejstvu in po svetu), **Anže Logar** (minister za gospodarstvo, delo in šport), **Franci Matoz** (minister za notranje zadeve in javno upravo), **Tadej Ostrc** (minister za zdravstvo), **Mateja Ribič** (ministrica za demografijo, družino in socialne zadeve), **Polona Rifelj** (ministrica za okolje in prostor), **Borut Rončević** (minister za izobraževanje, znanost in mladino), **Andrej Šircelj** (minister za finance), **Jernej Vrtovec** (minister za infra-

strukturo in energetiko) in **Mihael Zupančič** (minister za pravosodje).

Primopredajne čestitke

Po zaprisegi vlade sta Janša in zdaj že nekdanji slovenski premier **Robert Golob** v vladni palači opravila primopredajo poslov. Golob je Janši ob tem čestital za izvolitev in mu pri vodenju vlade zaželel srečo ter veliko modrosti in preudarnosti. »Verjamem, da bo glede na svoje izkušnje to tudi zmožel,« je poudaril Golob in dodal, da je Slovenija danes varna in stabilna država ter, da si želi, da »tako tudi ostane, da se ves čas zavedamo, da gre za državo, ki nam ostaja, čeprav se vlade menjamo. « »Vsi smo veseli stvari, ki gredo v pravo smer. Zahvala bivšemu predsedniku vlade in vladi v celoti za stvari, ki so bile dobro narejene, nekoliko manj za tisto, kar je šlo v napačno smer, ampak to bomo popravljali,« pa je ob primopredaji dejal Janez Janša.

Odmevni konferenci o osebah z invalidnostjo in o umetni inteligenci

SLO CRO Gospodarska zbornica je skupaj s partnerji spomladi v Zagrebu organizirala dve pomembni konferenci: Zaposlovanje oseb z invalidnostjo: spodbude, praksa in rešitve, ki je bila 9. aprila in Implementacija umetne inteligence v poslovanje: od teorije do prakse, ki je potekala 14. maja. Povzetke z obeh konferenc so pripravili na SLO CRO Gospodarski zbornici.

Zaposlovanje oseb z invalidnostjo je lažje, kot se morda zdi

»Zavračanje oseb z invalidnostjo zgolj zato, ker ne prepoznamo njihovih delovnih potencialov, ni le krivica do teh posameznikov, temveč tudi izguba za trg dela in celotno družbo,« je na konferenci z naslovom *Zaposlovanje oseb z invalidnostjo: spodbude, praksa in rešitve*, dejal pravobranilec za osebe z invalidnostjo Republike Hrvaške **Darijo Jurišić**.

Na začetku konference je udeležence nagovorila **Liljana Figar Ferme**, ekonomska svetovalka na Veleposlaništvu Republike Slovenije v Zagrebu, ki je spregovorila v imenu veleposlanika **Gašperja Dovžana** – pobudnika tega dogodka, ki se konference žal ni mogel osebno udeležiti.

Foto: Matej Grgić

Poudarila je, da je Veleposlaništvo Republike Slovenije v Zagrebu vključeno v več podobnih projektov, ki podpirajo osebe z invalidnostjo, ter izpostavila tri primere. Veleposlaništvo že več let organizira sprejem gospodarstvenikov v rezidenci veleposlanika, pri čemer pri pripravi gastronomskega dela sodelujejo osebe z invalidnostjo iz projekta *Cupi's Spoon*, v okviru katerega veleposlaništvo sodeluje z Združenjem najranljivejših v

usposabljanju (UNUO). Pobuda veleposlaništva je tudi taktilna izdaja knjige *Muca Copatarica* za slepe in slabovidne osebe. Omenila je tudi projekt Slovenski zajtrk, ki je bil že izveden na več lokacijah, med drugim v varni hiši ter v Srednji šoli – Centru za vzgojo in izobraževanje v Zagrebu.

Liljana Figar Ferme je poudarila tudi pomen dolgoročnega in širšega razmišljanja o tej temi, in izpostavila cilj konference: spodbuditi razvoj zaposlovanja in vključevanja oseb z invalidnostjo v delovna okolja ter odpreti prostor za izmenjavo izkušenj, idej in konkretnih rešitev.

Predsednik SLO CRO Gospodarske zbornice dr. sc. **Saša Muminović**, tudi član uprave družbe AquafilSLO in predsednik AquafilCRO, je predstavil modele in prakse zaposlovanja oseb z invalidnostjo, ki jih izva-

jajo v podjetju, kjer tudi zaposlujejo večje število oseb z invalidnostjo. Izpostavil je, da vključevanje oseb z invalidnostjo ne predstavlja ovire za poslovanje, temveč priložnost za razvoj vključujočega in trajnostnega delovnega okolja.

V osrednjem delu so udeleženci razpravljali o praktičnih vidikih zaposlovanja oseb z invalidnostjo. Udeleženci konference so si bili ob tem enotni, da je zaposlovanje oseb z invalidnostjo lažje, kot se morda zdi.

Cilj konference je bil spodbuditi razvoj zaposlovanja in vključevanja oseb z invalidnostjo v delovna okolja ter odpreti prostor za izmenjavo izkušenj, idej in konkretnih rešitev.

Umetna inteligenca: ne smemo zanemariti človeka

»Uspeh v dobi umetne inteligence ne bo odvisen le od tehnološke razvitosti, temveč tudi od sposobnosti sodelovanja, nenehnega učenja in skupnega delovanja«, je eno osrednjih sporočil letošnje, tretje izdaje konference z naslovom *Implementacija umetne inteligence v poslovanje: od teorije do prakse*, ki je potekala v Infobipovem kampusu v Zagrebu. Na konferenci so se osredotočili na aktualna vprašanja in izzive pri upora-

saj tudi ta ni nezmotljiva,« je dejal dr. sc. Saša Muminović, predsednik SLO CRO Gospodarske zbornice. **Valentina Zadrija** iz CRO AI je izpostavila, da je umetna inteligenca danes ena najpomembnejših tem v poslovnem svetu, hkrati pa tudi področje, okoli katerega vlada kar precej nerealnih pričakovanj. »Čeprav se razvoj usmerja proti napredni umetni inteligenci in avtonomnim sistemom, pri uvajanju ostaja nujno, da ne zanemarimo človeka, saj je uspeh odvisen od sistematičnega prilagajanja delovnih procesov, izobraževanja zaposlenih in vzpostavitve etičnih okvirov,«

je še dejal predsednik SLO CRO Gospodarske zbornice.

Foto: Matej Grgić

bi umetne inteligence v poslovnih procesih.

Konferenco so skupaj organizirali SLO CRO Gospodarska zbornica, Veleposlaništvo Republike Slovenije v Zagrebu in Infobip, skupaj s partnerji A1 Hrvatska, Croatia osiguranje, Bosqar Invest, GEN-I, CROAI in Kompetenčnim centrom za umetno inteligenco Slovenije. Predsednik SLO CRO Gospodarske zbornice dr. sc. **Saša Muminović**, veleposlanik Republike Slovenije na Hrvaškem **Gašper Dovžan** in **Luka Čiča** iz Infobipa so v pozdravnih nagovorih izpostavili pomen nadaljnega krepitve slovensko-hrvaškega gospodarskega sodelovanja in skupnega razvoja na področju umetne inteligence.

Dogodek je združil vodilne predstavnike podjetij, predstavnike startupov in javnih ustanov z namenom izmenjave izkušenj, dobrih praks ter konkretnih rešitev za uvajanje umetne inteligence v poslovne procese.

»Umetna inteligenca se danes prebija v sam vrh, ko govorimo o konkurenčni prednosti. Ključno je tudi razumevanje omejitev uporabe umetne inteligence,

Umetna inteligenca je danes ena najpomembnejših tem v poslovnem svetu, hkrati pa tudi področje, okoli katerega vlada kar precej nerealnih pričakovanj.

Kako ohranjati in utrjevati slovenščino na Hrvaškem?

Spremljanje jezikovno političnih razmer, poučevanje slovenščine v šolah in drugje ter širjenje področij rabe in promocije slovenskega jezika – to so ključni cilji, ki so jih slovenski raziskovalci izluščili iz ankete, opravljene med uporabniki slovenščine v sosednjih državah, tudi na Hrvaškem.

Ilinka Todorovski

»Ko gre za avtohtono slovensko skupnost v sosednjih državah, torej v Porabju, na avstrijskem Koroškem in Štajerskem, na Tržaškem, Goriškem in Videmskem v Italiji ter na Hrvaškem, je anketa potrdila, da je vprašanje jezika ključnega pomena, saj jezik ne nastopa le v vlogi sredstva sporočanja, temveč deluje tudi kot najprepoznavnejši in najneposrednejši znak slovenske prisotnosti na zunanjih robovih slovenskega narodnega ozemlja,« so v poročilu zapisali avtorji raziskave iz Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Slovenskega raziskovalnega inštituta in Pedagoškega inštituta. Pri tem so kot velik izziv za te skupnosti navedli prehod iz učenja jezika v njegovo aktivno rabo, kar je v okoljih, kjer mladi govorniki nimajo ne možnosti ne potrebe, da bi bili dnevno izpostavljeni slovenščini, izjemno zahtevno. Pod črto: »Krhek položaj slovenščine kot manjšinskega jezika v Italiji, Avstriji, na Madžarskem in Hrvaškem si zato zasluži posebno raziskovalno spremljanje in analizo, predvsem pa načrtno skrb, podporo in jezikovno politično ukrepanje.«

Cilji in ukrepi: od besed k dejanjem

Raziskovalci so pripravili nabor možnih ukrepov, da bi odločevalce spodbudili k aktivnem zavzemanju za uveljavitev pravice do znanja in uporabe slovenščine v vseh okoljih in na vseh ravneh, kjer je to zakonsko predvideno, kjer obstaja želja jezikovnih uporabnikov po njeni rabi oziroma kjer je raba slovenščine smiselna zaradi zgodovinskih, geografskih, kulturnih, poslovnih in drugih stikov s slovenskim prostorom. Nujno bi bilo treba ukrepati na področjih:

- znanstvenega raziskovanja,
- strokovnega dela na področju jezikovne infrastrukture in opremljenosti,
- strokovnega dela na področju medjezikovnega posredovanja,
- pedagoškega dela na področju vzgoje, izobraževanja in izpopolnjevanja,

Raziskovalno poročilo ankete Slovenščina danes – zunaj Republike Slovenije je v celoti dostopno na spletu (isjfr.zrc-sazu.si/sl/programi-in-projekti/druga-celovita-jezikovnopoliticka-raziskava-o-potrebah-jezikovnih-uporabnikov). Raziskava je potekala v okviru Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2026.

V Slovenskem domu Zagreb so dogodki, na katerih je poudarek na slovenskem jeziku zelo dobri obiskani. Slika z razstave Aljažev stolp - Ta pleh ima dušo! v Slovenskem domu Zagreb leta 2016. Foto: Toni Hnojčik

- promocijskega in osveščevalnega dela,
- ustvarjanja vsebin v slovenskem jeziku (novinarskega dela, dela na literarnem področju),
- nudenja storitev v slovenskem jeziku (varstvo otrok, šport, kultura, varstvo starejših ...),
- digitalnega razvoja in prisotnosti v digitalnem svetu,
- drugih področjih, pomembnih za opolnomočenje skupnosti za sporazumevanje v slovenskem jeziku.

V praksi je treba mlajše pripadnike slovenske manjšine ključno spodbujati k čezmejni šolski izmenjavi in študiju v Sloveniji, ob tem pa odpravljati administrativne ovire. Poseben trud je treba vložiti v pridobivanje novih govorcev oz. uporabnikov slovenščine. »Zaradi negativnih demografskih trendov in asimilacije je dolgoročen obstoj in razvoj slovenskih manjšinskih skupnosti mogoč le, če so te sposobne pridobivati nove članice in člane,« še piše v poročilu, v katerem opozarjajo tudi na vse bolj razširjen pojav vpisovanja otrok iz neslovenskih družin v slovenske ali dvojezične vzgojno-izobraževalne ustanove v sosednjih državah.

IZLET

Dijaka slovenskega jezika sta spoznavala slovensko prestolnico

Za dijake, ki obiskujejo izbirni predmet Slovenski jezik in kultura po modelu C na zagrebški Gimnaziji Lucijana Vranjanina, je Svet slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb (SSNM MZ) tudi letos organiziral izlet, tokrat v Ljubljano. Svoje vtise z izleta, ki se je zgodil 30. maja, sta strnila dijaka Ana in Filip, ki se slovenščine učita prvo leto.

 Ana in Filip

Izlet v Ljubljano je bil zelo zanimiv in dobro organiziran. Ogled smo začeli pri Mestni hiši, zgodovinski stavbi, ki je danes sedež mestne občine Ljubljana. Pot smo nadaljevali skozi staro mestno jedro, mimo Robbovega vodnjaka in si ogledali številne znamenitosti mesta. Šli smo tudi čez Čevljarški most, mimo Narodne in univerzitetne knjižnice, Križank in Kongresnega trga. Še posebej nama je bil všeč Prešernov trg s Frančiškansko cerkvijo in znamenitim Tromostovjem. Ogleдали smo si tudi Plečnikove tržnice in stolnico, nato pa smo se povzpeli na Ljubljanski grad.

Na Ljubljanskem gradu sva se spoznala z zgodovino gradu in se povzpela tudi na najvišji stolp, da bi uživala v razgledu na celotno mesto. Pozneje smo šli na kosilo v gostilno na gradu, kjer smo si privoščili juho, ocvrtega piščanca s krompirjem in za sladico še potico. Po kosilu smo se v mesto spustili z vzpenjačo in se vrnila na železniško postajo, od koder smo se z vlakom odpeljali nazaj v Zagreb. Ljubljana je res lepo mesto z bogato zgodovino in obisk priporoča vsem.

Ker najina profesorica **Monika Jankec** zaradi obveznosti ni mogla iti na izlet, enako kot tudi preostali učenki, naju je na izlet v glavno mesto Slovenije peljala **Agata Klinar Medaković** iz SSNM MZ.

Filip in Ana s turistično vodičko Karmen pri Prešernovem spomeniku.
Foto: akm

Kako uporabiti možgane, o spominih kulturnega menedžerja in aktualnih vprašanjih slovenskega jezika

Vedrana Kovač Vrana za počitniške dni v branje priporoča tri zanimive avtorje. Prvo je napisal mlad slovenski igravec in govori o tem, kako uporabiti svoje možgane za boljše učenje, pomnjenje in življenje. V drugi knjigi se eden najuspešnejših kulturnih menedžerjev v Sloveniji spominja svojih sodelavcev, sopotnikov, umetnikov, tudi svojih kritikov ali nasprotnikov. V tretji priporočeni knjigi za branje pa se znan slovenski jezikoslovec v zbirki esejev sprehodi od vejic, pik in podpičij do vesoljskih razsežnosti časa.

Pozabi vse, kar veš o spominu

Nik Škrlec

Miš, Dob, 2025

Knjiga *Pozabi vse, kar veš o spominu* slovenskega igralca, voditelja in strastnega raziskovalca spomina **Nika Škrleca** je navdihujoč in praktičen priročnik, ki razbija mite o spominu in pokaže, kako lahko vsak izmed nas izboljša svoje sposobnosti pomnjenja. Ni klasičen učbenik ali suhoparna znanstvena razlaga, temveč duhovito, osebno in dostopno delo, ki združuje avtorjeve izkušnje, raziskave in uporabne nasvete. Škrlec izhaja iz prepričanja, da o spominu pogosto razmišljamo napačno – kot o togih predalih, kjer se informacije izgublja. V resnici je spomin dinamičen, prilagodljiv in ga lahko vsak trenira. Avtor predstavi različne tehnike, ki jih sam uporablja pri igralskem delu, učenju in v vsakdanjem življenju. V knjigi so zbrane preizkušene metode za izboljšanje spomina: asociacije, zgodbe, vizualizacije in miselni vzorci. Avtor jih podaja na igriv način, s številnimi primeri, ki bralca spodbudijo, da jih takoj preizkusi. Vaje so preproste, a učinkovite, zato je knjiga uporabna za učence, študente, igralce, pa tudi za vse, ki želijo ohranjati bister um. Posebna vrednost knjige je v avtorjevi osebni izpovedi, saj odkrito piše o svojih izzivih z učenjem in spominom ter o tem, kako je s pomočjo vaj in discipline razvil izjemne sposobnosti. S tem pokaže, da se lahko prav vsakdo nauči uporabljati spomin bolje –

ne glede na starost ali naravne danosti. Čeprav knjiga temelji na resnih znanstvenih spoznanjih, je napisana z veliko humorja, topline in življenjskosti. Avtor se ne postavlja v vlogo učitelja, temveč sopotnika, ki skupaj z bralcem raziskuje skrivnosti spomina. Zaradi tega je knjiga privlačna in dostopna širšemu občinstvu.

O avtorju

Nik Škrlec (1992), igravec, TV voditelj in ustvarjalec, ni le večkratni državni prvak v pomnjenju, ampak tudi velik radovednež in navdušenec nad učenjem. Knjiga tako ne prinaša le spretno razloženih mehanizmov, ki lahko

bralce pospremi na pot boljšega pomnjenja, ampak hkrati odpirajo v pogled v zakulisje: kaj sploh je spomin, kako pomnimo ter zakaj in kako lahko to z opisanimi pristopi izboljšamo. Avtor pri tem strokovno literaturo s tega področja prepleta z lastnimi izkušnjami. Knjigo odlikuje tudi izdelan slog pisanja, ki bralca potegne v branje. Knjiga je domišljeno ilustrirana in oblikovana, besedila pa strokovno pregledana. Bralce bo knjiga v prepletu izkušenj, znanj in napotkov pospremila na pot spoznavanja spomina ter jih hkrati nagovorila s svojo radovednostjo.

Gremo v Cankarja Mitja Rotovnik Beletrina, Ljubljana, 2025

»To pa ne bo šlo, spoštovani tovariš **Dušan**, jaz sem profesor filozofije in sociologije, sem politik, ki se ukvarja s kulturno politiko, a nimam ne znanja ne izkušenj z direktorovanjem,« je bil prvi odgovor **Mitje Rotovnika**, ko ga je v začetku osemdesetih let poklicalo republiško vodstvo SZDL in mu ponudilo vodenje Cankarjevega doma. Drugega vabila ni več odklonil in na Prešernovo cesto 10 v Ljubljani je prišel 1. septembra 1982, star skoraj

40 let. Iz Cankarjevega doma je odšel 32 let pozneje: 14. oktobra 2014, star 72 let. Na vratih pisarne je pisalo Mitja Rotovnik, profesor filozofije, generalni direktor. V svojih spomnih *Gremo v Cankarja* podoživlja, kako se je v senci istrskih borovcev rodil zlati abonma, kako so na Gradu Strmol večerjali s slovitim Carlosom Kleiberjem. Spominja

se koncerta Luciana Pavarottija, za katerega je RTV Slovenija na Prešernovem trgu naročila montažo najmanj šega možnega ekrančka in je on, seveda, ponorel. Opisuje, kako se je pri enem največjih gledaliških projektov, Kralju Learu, ki so ga vseskozi spremljale same težave, **Rade Šerbedžija** v vlogi oslepljenega Glostra zmotil v štetju korakov in padel v odsko jamo. Spomija se tudi svojih sodelavcev, sopotnikov, umetnikov, tudi svojih kritikov ali nasprotnikov, od najpomembnejših, velikih imen umetnosti in kulture do drobnih, mimobežnih dogodkov. Kako so se recimo v njegovi pisarni oglasili v črno oblečeni mladi ljudje in rekli, da so ga prišli odstaviti. In kako se je vse skupaj začelo.

O avtorju

Mitja Rotovnik (1942) je diplomirani filozof in sociolog, kulturni menedžer, ki je več desetletij vodil Cankarjev dom. Ne samo vodil, v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je bil med pobudniki, da Ljubljana potrebuje nove, času primerne dvorane, neposredno je bedel tudi nad gradnjo, ko pa je bil leta 1982 kulturno-kongresni center zgrajen, je z mesta tedajega načelnika za mestno kulturo v Ljubljani prišel na položaj direktorja in tam ostal več kot tri desetletja. Bil je eden najbolj predanih in angažiranih menedžerjev pri nas,

tudi z zvrhano mero čustvenega angažmaja, kot se je nekoč izrazil sam.

KA eseji 2020-2025 Kozma Ahačič Cankarjeva založba, Ljubljana, 2025

Jezikoslovec, raziskovalec, pesnik in esejist **Kozma Ahačič** je v svoji drugi knjigi esejev z nekoliko skrivnostnim naslovom *KA* svoje zgodbe povezal z rahločutno erudicijo, glasbeno občutljivostjo in kančkom mistične radovednosti. Avtorjeva pisava se lahkotno sprehodi od vejic, pik in podpičij do vesoljskih razsežnosti časa, od tišine starih vrtov do hrupa družbenih omrežij, od starodavnih hieroglifov do zvočnih pokrajin sodobne popularne in eksperimentalne glasbe. Vse to neopazno prepredajo aktualna vprašanja slovenskega jezika. Bralec se ves čas počuti tako domače kot presenečeno, najsi gre za znanstvene podatke ali skrivnostne, skoraj neizrekljive plasti človeškega duha. Ahačičev oder je širši od samega jezika: tu so glasbene plošče, izgubljene knjige, pozabljeni albumi, digitalno »cvtje možganov« in *Tabula smaragdina*; tu so žuželke, ki živijo več let za en sam polet, in učitelji, ki s potrpežljivo domišljijo odpirajo mladim okna v svet, ki je vselej tudi svet jezika. Skoraj vsako poglavjeskriva droben zasuk – kratkočasen, duhovit ali meditativno globok, vsaka stran pa kar vabi k drugačnemu, širšemu pogledu na svet. V času, ko je v ospredju tisto, kar lahko kupimo, je dobro imeti v mislih vrednost tistega, česar ne moremo. Napaka je pogoj za obstoj vsakega jezika. Smeh je lahko pomembno orožje, kadar hočemo stopiti korak naprej in zagledati tudi tisto, česar nikakor nočemo videti.

Kozma Ahačič

O avtorju

Dr. Kozma Ahačič (1976), jezikoslovec in literarni zgodovinar, je avtor več knjig in učbenikov ter slovníc. Je predstojnik Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša pri ZRC SAZU in raziskovalec v Sekciji za zgodovino slovenskega jezika. Pri raziskovalnem delu se ukvarja predvsem z zgodovino jezikoslovja in zgodovino jezikovne rabe. Je tudi urednik portala *Fran*, sodelavec pri *Slovarju slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja* in urednik revije *Slovenski jezik/Slovene Linguistic Studies*. Je pisec sodobnih šolskih slovníc, kolumnist in ljubitelj glasbe.

Izgubljeno s časom

V Narodni univerzitetni knjižnici (NUK) v Ljubljani so konec maja odprli razstavo **Izgubljeno s časom**, ki prvič v Sloveniji v ospredje postavlja fragmente srednjeveških rokopisov. Razstava bo na ogled vse do 5. septembra letos.

 Helena Janežič

Čeprav so drobni, pogosto poškodovani ostanki nekdanjih pergamentnih knjig iz srednjega veka ohranjeni le kot majhni delčki, nam odpirajo številna vprašanja o času nastanka, pisavah, vsebinah in ljudeh, ki so jih ustvarjali ter uporabljali. Ti zgovorni majhni delci – samo v ljubljanskih knjižnicah in arhivih jih hranimo najmanj 1500 – pričajo o bogati srednjeveški knjižni kulturi na naših tleh. Drobni ostanki nekdanjih cerkvenih, samostanskih in posvetnih zbirk danes predstavljajo pomemben del evropske kulturne dediščine.

Zanimanje za razstavo je veliko.

Razstava razkriva številne zanimivosti in nova spoznanja: od najstarejšega znanega fragmenta Ptolemajevga Almagesta v latinščini do večjezičnih slovarskih fragmentov, univerzitetnih skriptov in dragocenih dokazov o obsežni knjižnici v Stični pred letom 1200. Fragmenti imajo posebno vrednost prav zato, ker dopolnjujejo vrzeli v poznavanju srednjeveške pisne kulture ter omo-

Približno 1500 srednjeveških rokopisnih fragmentov, ki so na ogled v NUK v Ljubljani, priča o bogati srednjeveški knjižni kulturi na slovenskih tleh. Obe foto: NUK

gočajo nove vpoglede v intelektualno in kulturno zgodovino slovenskega prostora. Razstava obiskovalcem sporoča, da tudi najmanjši ohranjeni delčki preteklosti lahko razkrijejo izjemne zgodbe ter pomembno prispevajo k razumevanju naše skupne dediščine.

Vabljeni v Plečnikov NUK

Vabljeni v Ljubljano, kjer vas poleg čudovite Plečnikove stavbe to poletje pričakuje tudi izjemna razstava srednjeveških rokopisnih fragmentov **Izgubljeno s časom**, ki bo v Narodni univerzitetni knjižnici v Ljubljani na ogled vse do 5. septembra letos.

SLO-HR KULTURNA DOGAJANJA

 Stanka Herak

Tomaž Gajšt & Jazz orkester HRT

Prijateljstvo, vrhunski jazz in odlična energija so zaznamovali zadnji koncert jazz cikla v tej sezoni, ki se je zgodil 3. junija v dvorani Gorgona zagrebškega Muzeja sodobne umetnosti. S svojim avtorskim projektom *Crossing the Divide* se je z Jazz orkestrom HRT predstavil slovenski trobentač, skladatelj in dirigent **Tomaž Gajšt**, ki je poleg skladb iz različnih faz svoje kariere, z občinstvom delil številne prijateljske in glasbene spomine. Posebna gostja je bila **Lana Janjanin**, glasbenim prijateljem pa se je na odru pridružil še **Hrvoje Rupčić**.

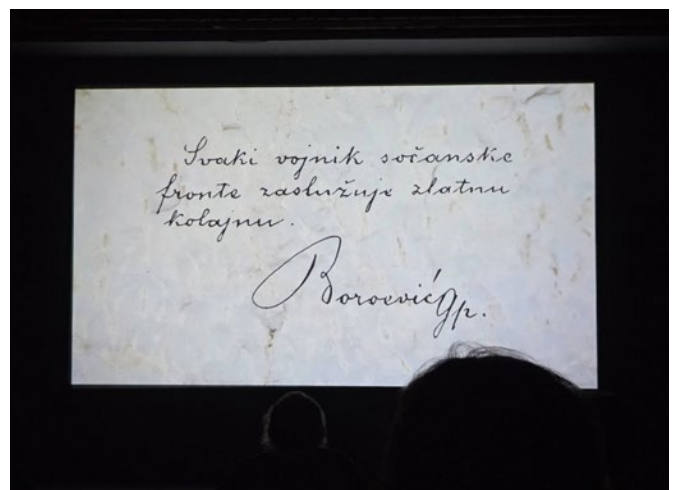
Foto: fb slovensko veleposlaništvo Zagreb

Luške pomladne večeri

Na 3. festivalu Luških pomladnih večerov sta v soboto, 30. maja, v cerkvi sv. Janeza Krstnika v Lugu Samoborskem, nastopila slovenska flavtistka **Karolina Šantl Zupan** in pianist **Aleksandar Serdar**. Občinstvo je uživalo v vrhunskih izvedbah in edinstvenem glasbenem doživetju v čudovitem ambientu cerkve. Koncert je podprlo slovensko veleposlaništvo v Zagrebu.

Razstava, predavanje in film

Letošnji festival zgodovine Kliofest v Zagrebu so otvorili s slovenskimi dogodki. 5. maja je potekala otvoritev razstave Kobariškega muzeja o hrvaških enotah na soški fronti in predavanje kustosa Kobariškega muzeja o Soški fronti, zvečer pa je bila v KIC Zagreb še projekcija dokumentarnega filma *General Borojević*, režiserja **Valentina Pečenka** v produkciji TV Slovenije.

Razstava Mestnega muzeja Idrija

V Tehničnem muzeju Nikola Tesla so 29. maja odprli razstavo Mestnega muzeja Idrija z naslovom *Tekoče srebro: Almaden & Idrija = Živo srebro, živa dediščina*. Razstava večplastno osvetljuje dediščino dveh največjih svetovnih rudnikov živega srebra – Idrije v Sloveniji in Almadéna v

Španiji. Razumljivo in hkrati poglobljeno predstavlja dediščino živega srebra skozi geologijo, rudarstvo, tehniško dediščino, zgodovino in etnologijo. Razstava, ki vključuje vizualne, taktilne, interaktivne in didaktične elemente, bo na ogled vse do 6. septembra letos.

Filmski festivali

S filmskim programom v kinu Urania v Osijeku so se 1. aprila začeli dnevi Slovenije v Slavoniji. Otvoritveni film *To je rop* režiserja **Gregorja Andolška** je obiskovalcem ponudil bogat kulturni in gastronomski program, ki je slavil slovensko dediščino v osrčju Slavonije. Prikazani so bili še filmi *Obiteljska terapija* (izvorni naslov *Odrešitev za začetnike*) slovenske režiserke in scenaristke **Sonje Prosenč** in *Tartinijev ključ* režiserja Vinci Vogue Anžlovarja.

Na 22. mednarodnem festivalu dokumentarnega filma ZagrebDox, ki je bil 26. aprila v kinu Kaptol Boutique, je film slovenske režiserke **Petre Seliškar** *Gora se ne bo premaknila* prejel nagrado festivala. V obrazložitvi je žirija zapisala: »Močan in poetičen film, ustvarjen s fascinantnim sodelovanjem. Vsi formalni elementi filma imajo jasen namen predstaviti trenutno globalno temo skozi surovo in intimno perspektivo nepozabnega lika. **Sorayin** iskren prikaz njenega boja si bomo zapomnili še dolgo.«

V polni dvorani Surogat kina KIC v Zagrebu so 15. aprila v okviru programa Kinocenzura, ki je potekal v sklopu razstave *Zemlja zabrane*, predvajali film *O ljubezenskih večerih* oz. film s 14441 sličicami slovenskega režiserja **Karpa Godine** ter film *Rani radovi* Želimira Žilnika.

V okviru festivala VoxFeminae je bil 8. maja v kinu Kaptol Boutique v Zagrebu prikazan film *Fantazija* režiserke **Katarine Bogdanović**. Filmski prvenec slovenske režiserke, ki jo občinstvo pozna po vzdevku **Kukla**, je lani na filmskem festivalu v Sarajevu prejel *Srce Sarajeva* za najboljšo žensko vlogo (igralska zasedba: **Sarah Al Saleh, Alina Juhart, Mia Skrbinac, Mina Milovanović**). Kukla, ki jo regionalno občinstvo pozna tudi kot glasbenico in režiserko vizualno osupljivih glasbenih videospotov, v svojem prvencu nadaljuje z razvojem svojega prepoznavnega sloga. Po seriji kratkih filmov, vključno z nagrajenim filmom *Sestra*, prinaša občutljiv in vizualno izrazen film o identiteti, pripadnosti in procesih samoodkrivanja.

37. FESTIVAL VRAZOVA LJUBICA

Ko Samobor živi poezijo

V Samoboru je od 14. maja do 13. junija potekala edinstvena kulturna manifestacija, ki že desetletja neguje spomin na eno od najbolj znanih ljubezenskih zgodb hrvaške književne dediščine – o pesniku Stanku Vrazu (Jakobu Frasu) iz Cerovca pri Ormožu in Julijani Ljubici Cantilly, hčerki bogatega trgovca iz Samobora. Njuno srečanje je bilo navdih za nastanek ciklusa ljubezenskih pesmi *Đulabije*, ki jih je Vraz začel objavljati v Danici leta 1837, njuna zgodba pa je trajno zapisana v hrvaški kulturi in kolektivnem spominu.

Ivanka Filipan

V času festivala Samobor živi poezijo. Vrstijo se književni večeri, glasbeni programi, študentska konferenca, različne delavnice pisanja, gledališke predstave, razstave, kostumirani sprehodi po samoborskih ulicah in srečanja pesnikov. Letošnji program se je začel s predstavitvijo zbornika *Romantizem Stanka Vraza*, v katerem najdemo v petih poglavjih petnajst del raziskovalnega projekta *Književno znanje*, ki so jih raziskovalci Vrazovega življenja in dela predstavili lani. Letošnja konferenca,

čuda **Monike Herceg**, v režiji **Nine Violić** (glasba **Ivanka Mazurkijević** in **Damir Martinović Mrle**), v kateri vstopamo v svet, kjer se poezija in stvarnost združita v edinstveno gledališko izkušnjo. Predstava nas vodi skozi globoka čustva dveh neznancev, ki se srečata na mostu preko reke in pred katerima je življenjski ljubezenski izziv. Čeprav mislimo, da je ljubezen najmočnejša sila, ki lahko premaga vse, se le ta v teku predstave pokaže v vsej svoji nepopolnosti, kakor je nepopoln vsak posameznik na svetu.

Na grobu neuslišane Vrazove Ljubezni Julijane Ljubice Cantilly.

ki sta jo soorganizirala oddelka kroatistike Filozofske fakultete v Zagrebu in Ljudske univerze Samobor, je potekala pod naslovom *Po stopinjah Stanka Vraza*. V Centru za mlade *Bunker* je spoken word pesnica in satiričarka **Ena Rajić** z ostrim humorjem razčlenjevala teme od medčloveških odnosov do protivojnih motivov in maminih sinov. V dvorani Samobor pa je bila na ogled predstava *Zakopana*

Ljubezen skozi objektiv

Ljubitelji fotografije so se v Galeriji Prica na odprtju razstave fotografij umetniškega fotografa **Roberta Gojevića** z naslovom »Ljubezen«, seznanili z unikatnimi ročno izdelanimi fotografijami na steklu, ki nastajajo brez industrijskih komponent, saj fotograf sam meša vse kemikalije potrebne za izdelavo vsake posamezne fotografije. Potrebni so mu samo pari, ki se imajo iskreno radi, avtor pa lovi, rešuje in ohranja najmočnejše človeško čustvo, ki ima potencial večnosti in je izven časa in prostora. Razstava je odprta do 26. julija, zato vabljeni vsi, ki boste v tem času v Samoboru, da si jo ogledate.

V Župnijski cerkvi svete Anastazije so Zagrebški solisti pripravili koncert, na katerem so izvedli bisere filmske in popularne glasbe Arseno Dedića v priredbi mojstra harmonije in aranžerskega znanja ter velikega Arsenovega prijatelja **Silvija Glojnarića**.

Zadnji teden so se zvrstile tradicionalne prireditve, kot so *Jožina večer*, glasbeno pesniški večer učencev osnovne šole in Glasbene šole Ferdo Livadić. Prireditve je poimenovana po samoborskem pesniku Josipu

Prudeusu, ki je leta 1989 prvič organiziral srečanje pesnikov pri Ljubičinem grobu.

Rože za Ljubico

Na tradicionalnem večeru mladih hrvaških pesnikov *Rože za Ljubico*, v organizaciji prevajalca in pesnika **Gorana Čolakhodžića**, so mladi pesniki predstavili svoje stvaritve, v katerih se prepleta ljubezenska tematika. Letošnjo poezijo mladih je dopolnila dramaturginja, pisateljica in kantavtorica **Nina Bajsić**, ki je zapela ob spremljavi kitare.

Pred zaključnim večerom, 13. junija, so se pesniki in številni gostje, med katerimi so bili tudi člani Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb in Slovenskega doma Zagreb, zbrali na Ljubičinem grobu ob župnijski cerkvi Svete Anastazije. Tu je edinstven kraj, imenovan *Prolaz hrvatskih pjesnika*, kjer se slavi poetska beseda, kjer spomladi zadehtijo raznobarvne vrtnice, med katerimi odzvanjajo ljubezenski verzi največjih hrvaških pesnikov vklesanih v kamnite plošče. Letos so odkrili ploščo z verzi pesnice **Diane Burazer**.

Osrednji dogodek, 37. večer hrvaške ljubezenske poezije, na katerem znani hrvaški pesniki skozi poezijo razprostrejo svoja najgloblja čustva, je povezoval pesnik, književnik in radijski urednik **Ivica Prtenjača**, za glasbo sta poskrbela kantavtorica s prepoznavnim in očarljivim glasom **Mary May (Marija Butirić)** in jazz pianist **Hrvoje Galler**.

Člani Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb in Slovenskega doma Zagreb so skupaj s pesniki pri Samoborskem muzeju položili cvetje na spomenik slovensko-hrvaškega pesnika Stanka Vraza.

Na povabilo partnerja festivala Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb naj bi na prireditvi sodelovala tudi slovenska pesnica **Alja Adam** iz Ljubljane. Ker zaradi bolezni svoje pesmi *Rdeča* ni mogla osebno predstaviti, je njeno pesem doživeto prebrala naša vsestranska predstavnica **Agata Klinar Medaković**. Verzi pesnikov so v toplem junijskem večeru izzveneli, obiskovalci pa so se razkropili po okrašenih samoborskih ulicah in trgih, kjer se je na vsakem koraku čutil pridih "naših zaljubljenecv Romea in Julije".

37. festival Vrazova Ljubica je bil dobro obiskan. Vse foto: pou

GJURO PREJAC

Skladatelj, pesnik in vsestranski gledališki umetnik

V štirih desetletjih ukvarjanja z glasbo in gledališčem je Gjuro Prejac ustvaril številna dela, s katerimi je obogatil umetniško in kulturno dediščino Hrvaške. Lani je bila obeležena 155. obletnica rojstva tega umetnika, letos pa mineva 90 let od njegove smrti. Desinić in grad Veliki Tabor sta se s številnimi prireditvami ob teh obletnicah na dostojen način poklonila temu pozabljenemu vsestranskemu umetniku slovenskih korenin.

Ivanka Filipan (po spletnih virih)

Gjuro Prejac je sin slovenskih staršev – matere Francise Wöfl in očeta Georgiusa Prejca iz Svete Margarete pri Ptujju. Oče je po končanem šolanju v Mariboru služboval kot učitelj najprej v Varaždinu, nato v Desiniću. Danes osnovna šola v Desiniću nosi njegovo ime, saj je dal izjemen prispevek za kulturni razvoj kraja. Med drugim je ustanovil amatersko gledališče, komorni kvartet, pevski kvartet in orkester, igral je orgle v župnijski cerkvi in violino v desiniškem decimetu. Prvi otrok, rodil se je 25. 11. 1870, je dobil ime po očetu – Georgius. Sam je pozneje uporabljal pohrvateno različico Gjuro, ponekod tudi Jurica. Oče je ljubezen do glasbe prenesel na svojega sina, ki je že s petimi leti igral na klavir, s sedmimi pa že nadomeščal očeta na cerkvenih orglah. Odraščanje prežeto z različnimi kulturnimi aktivnostmi je odigralo ključno vlogo pri oblikovanju Gjurove naklonjenosti do glasbe in gledališča.

Neposreden stik z gledališkim svetom je Gjuru Prejcu ml. omogočen po prihodu v Zagreb, kjer je podnevi delal v tiskarni, večere pa preživel v gledališču kot statist in pomočnik pri rekvizitih. Kmalu se je začel učiti veščin igralskega pri priznanih takratnih gledaliških igralcih in režiserjih (Sajević, Brani), a je leta 1890 učenje moral prekiniti zaradi odhoda na služenje triletnega vojaškega roka v Sarajevu. Po odsluženju vojaškega roka je ostal nekaj časa v Sarajevu in se zaposlil v državni službi, hkrati pa deloval kot igralec, režiser, glasbenik in pevec. Leta 1896 je sprejet v *Hrvaško dramatsko šolo Stjepana Miletića v Zagrebu*, zato se vrne v Zagreb in ob šolanju obiskuje še zasebne ure petja pri Ivanu pl. Zajcu.

Igralska kariera v Ljubljani

Leta 1898 začne igralsko kariero v Ljubljani, v tedanjem ljubljanskem časopisu pa lahko preberemo, da so njegovi nastopi izvrstno ocenjeni in da so ga gledalci dobro sprejeli. V tem času nastopa tudi v

Portret Gjura Prejca. Foto: A. Brauner, zač. 20. stol.

Osnovna šola v Desiniću se imenuje po Gjuru Prejcu.

Splitu, Šibeniku in na otoku Vis. Iz razglednic naslovljenih na sestro Marijo lahko razberemo, da je bil leta 1900 v Đakovu, kjer se je družil s škofom Josipom Jurijem Strossmayerjem, ki ga je tako navdušil, da je njemu v čast skladal himno.

Gjuro Prejac in Irma Pollak v predstavi Vesela udovica. Foto: Atelier Mercep, 1907

Režiser, učitelj mimike in deklamacije

V Hrvaškem narodnem gledališču v Zagrebu je začel delati leta 1899 in od takrat se je začel njegov vzpon. Postavljen je na mesto dramskega, operetnega in opernega režiserja, dela kot učitelj mimike in deklamacije. Kot štipendist Kraljevske deželne vlade za osem mesecev odpotuje na Dunaj, kjer v Dvorski operi izpopolnjuje režiserske veščine, igrilstvo pa nadgrajuje v Pragi v Stanovskem gledališču. Po vrnitvi postane za dve sezoni intendant gledališča v Osijeku, potem se je vrnil v Zagreb, kjer je ostal do upokojitve. Od občinstva in gledališča se je svečano poslovil aprila 1935 s prireditvijo v Hrvaškem narodnem gledališču (HNK), ki jo organizira 19 članov takratne politične, kulturne in intelektualne elite. Na svečanosti je izvedeno njegovo zadnje glasbeno scensko delo *Vječni ženik*.

Gjuro Prejac je umrl 19. januarja 1936 v Zagrebu, pokopan je na pokopališču Mirogoj.

Umetniška dediščina

Gjuro Prejac je deloval kot igralec, režiser, skladatelj, pisec, pevec, dirigent, prevajalec, scenograf in koreograf. Književno ustvarjanje je bilo usmerjeno na pisanje komedij in igrokazov z veselo vsebino. Prvo

književno delo je bila šaljiva igra *Zajutrak/Doručak*, sledila je dramatisacija romana *Seljačka buna* in *Čuvaj se senjske ruke*, sledijo igre *Tko je mrtav*, *Provalnik*, *Znatiželjan tast*, *Prvi traci* in *Razbor i ludost*.

Kot skladatelj se je prvič predstavil z glasbeno scenskim delom, opereto *Vinkolozin*, nato še z deli *Badnja noć*, *On je poludio*, *Vječni ženik* ... Za vse operete je sam napisal libreta in bil njihov režiser, dirigent, scenograf ali kostimograf (*Joco Udmanić*, *Kavalir apaš*, *Za kralja in dom* (prazvedba l. 1914 ob proslavi goda cesarja Franca Jožefa I.), *Gospođica kapral*, *Grofica kola*, *Noćni lovac* in *Miss Eva*).

Kot pevec je Gjuro Prejac (v Velikem Taboru mu pravijo Jurica) posnel številne gramofonske plošče, ki so se ohranile do danes. Kot igralec pa je ustvaril več kot 2400 nastopov in režiral 125 dram, oper in operet.

Gjuro Prejac za delovno mizo, Zagreb, 1935. Foto: osebni arhiv

Je avtor besedil in glasbe številnih popevk in skladb za zborovsko petje. Najbolj znan je ostal po popevkih *Peharček* in *Vu plavem trnaci*. Slednja je proglašena za »zagorsko himno«, še danes lahko nekaj taktov te pesmi slišimo vsako polno uro v urnem stolpu gradu Veliki Tabor.

Kot pevec je posnel številne gramofonske plošče, ki so se ohranile do danes, kot igralec pa je ustvaril več kot 2400 nastopov in režiral 125 dram, oper in operet.

Pozaba in oživitev spomina na Gjura Prejca

S svojim delom je obeležil delo Hrvaškega narodnega gledališča v prvih treh desetletjih 20. stoletja, vendar iniciativa, da se v stavbo HNK Zagreb postavi njegov doprni kip do danes ni uresničena. Kmalu po smrti je utonil v pozabo. Spomin nanj je začel oživljati Branko Stanislav Horvath v 70. letih prejšnjega stoletja, pridružil pa se mu je upokojeni desiniški učitelj Josip Štimac, ki je v muzeju v gradu Veliki Tabor uredil *Muzički salon Jurice Prejca*. Poleg tega je Štimac zaslužen tudi za poimenovanje ulice po njem v Zagrebu in za postavitve njegovega doprsnega kipa pred osnovno šolo v Desiniću. Občina Desinić je izvedla tudi zahteven projekt obnove rojstne hiše Gjura Prejca, v kateri je danes na ogled

Obnovljena rojstna hiša Gjura Prejca v Desiniću. Foto: Občina Desinić, 2025

obsežna Prejčeva dediščina, manjši del le te pa najdemo v Kulturno zgodovinski zbirki grada Veliki Tabor.

Na letošnji razstavi v gradu Veliki Tabor je na ogled 75 eksponatov, skozi katere lahko spoznamo uspešno in raznoliko gledališko, knjižno in glasbeno ustvarjanje. Razstavljene so fotografije, razglednice, pisma, vabila, časopisi, koncertni programi, risbe, izvorniki skladb in pesmi, tiskana notna izdanja, libreta in partiture operet, gramofonske plošče, gramofon, citre ter zvočni zapis pesmi na gramofonski plošči *Vu plavem trnaci* v izvedbi Gjura Prejca. Razstavo si lahko ogledate do 31. julija letos.

Na gradu Veliki Tabor je vse do 31. julija na ogled razstava o življenju in delu Gjura Prejca. Foto: TZ Varaždinske županije

S svojim delom je obeležil delo Hrvaškega narodnega gledališča v prvih treh desetletjih 20. stoletja.

Od košarke do litovske Sahare

Litva je država, ki lahko vsakogar navduši, pravi Renata Pelenokaite. Že petnajst let živi in deluje v Zagrebu in se uči slovenščine. Objavljamo zapis o njeni domovini na severu Evrope skozi njene oči in »skozi« njeno pero.

 Renata Pelenokaite

Sem Litovka, ki že več kot petnajst let živim in delam v Zagrebu. Več kot sedem let se učim tudi slovenščino v Slovenskem domu Zagreb. Učim se je predvsem zato, ker mi je všeč Slovenija in ker se res rada učim novih jezikov. Se pa med počitnicami vedno vračam domov, v Litvo, kjer živijo moji starši, brat in sorodniki, ki jih močno pogrešam. In če se v tem času še odločate, kam bi šli na počitnice, vam predlagam, da se odpravite proti severu Evrope, v Litvo. Najboljši čas za obisk te države je od maja do septembra, če jo obiščete junija ali julija pa takrat lahko še posebej uživate v dolgih dnevih. V Litvi poleti tudi ne boste doživeli gneč kot so na Hrvaškem in tudi vročine ne, ki bi trajala več dni.

Katoliki so v večini

Litva ponuja veliko zanimivih mest, ki jih lahko raziskujete sami ali z vodnikom. Staro mestno jedro Vilne je eno največjih ohranjenih srednjeveških starih mest v Severni Evropi in je uvrščeno na seznam Unescove svetovne dediščine. Vilno imajo radi tudi tisti, ki jih zanimajo verski objekti, saj jih je v Vilni veliko. Zanimiv podatek je, da so Litovci večinoma katoliki (74,2 odstotka jih je). Eden od simbolov Vilne je Vilnska stolnica, zgrajena v klasicističnem slogu in je bele barve. Ko se je Napoleon leta 1812 vračal iz Moskve, si je zaželel, da bi s seboj v Pariz odnesel cerkev sv. Ane, ki je eden najzanimivejših primerov gotske arhitekture v Litvi.

Najboljši čas za obisk Litve je od maja do septembra, če jo obiščete junija ali julija pa takrat lahko še posebej uživate v dolgih dnevih.

Renata Pelenokaite že petnajst let živi v Zagrebu.

Drugo največje mesto v Litvi je Kaunas, ki je bil v medvojnem obdobju kotčasna prestolnica neodvisne Litve; to je bilo takrat, ko je Poljska med letoma 1920 in 1939 zasedla Vilno. V tem obdobju se je Kaunas zelo hitro razvijal, a njegovo arhitekturo je oblikoval predvsem slog *Art déco*. Košarka je v Kaunasu in sploh v Litvi zelo popularna, vstopnice za tekme mestnega kluba Žalgiris pa so vedno razprodane.

Kurska kosa v Rusiji in v Litvi

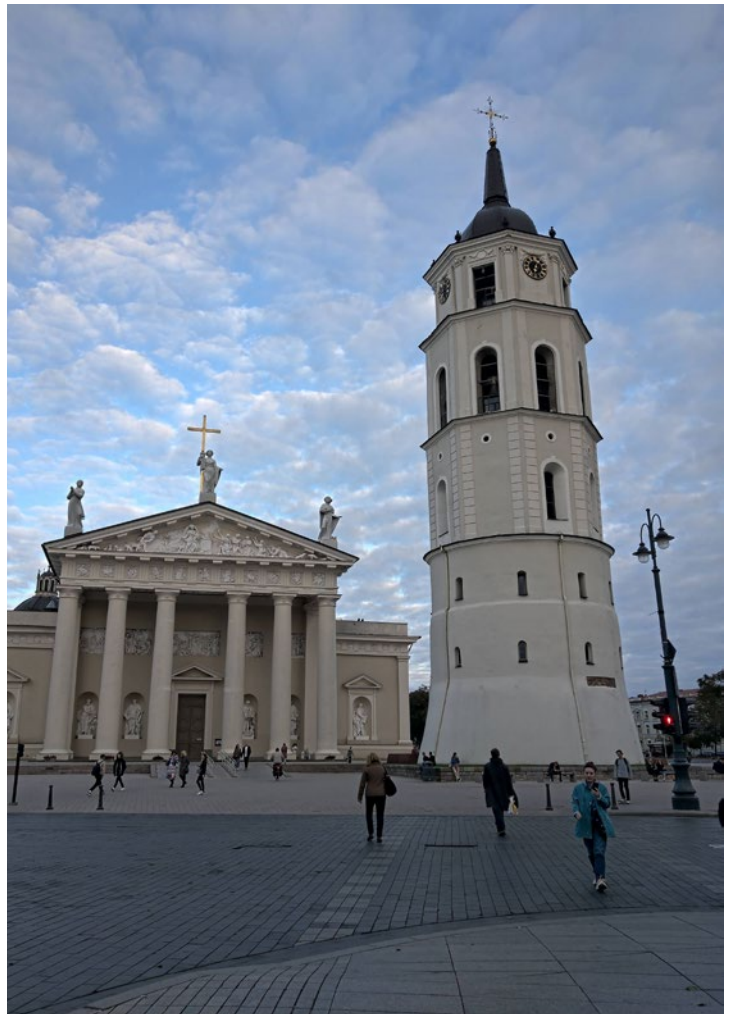
Ko govorimo o obali Baltskega morja, je pomembno omeniti pristaniško mesto Klajpėda, ki se je razvilo iz

majhne ribiške vasi, ki so jo v 13. stoletju osvojili nemški križarji. Drugo turistično mesto je Palanga, obdano s peščenimi plažami, velikim mestnim parkom in mostom, ki se razteza v morje. A najbolj zanimivo mesto za ogled na litovski obali je polotok in narodni park Kurska kosa. Njen južni del leži v Kaliningrajski oblasti v Rusiji, severni pa v Litvi. Na polotoku so štiri majhna turistična mesta, peščene plaže in sipine, ki jih domačini imenujemo litovska Sahara in so vredni ogleda.

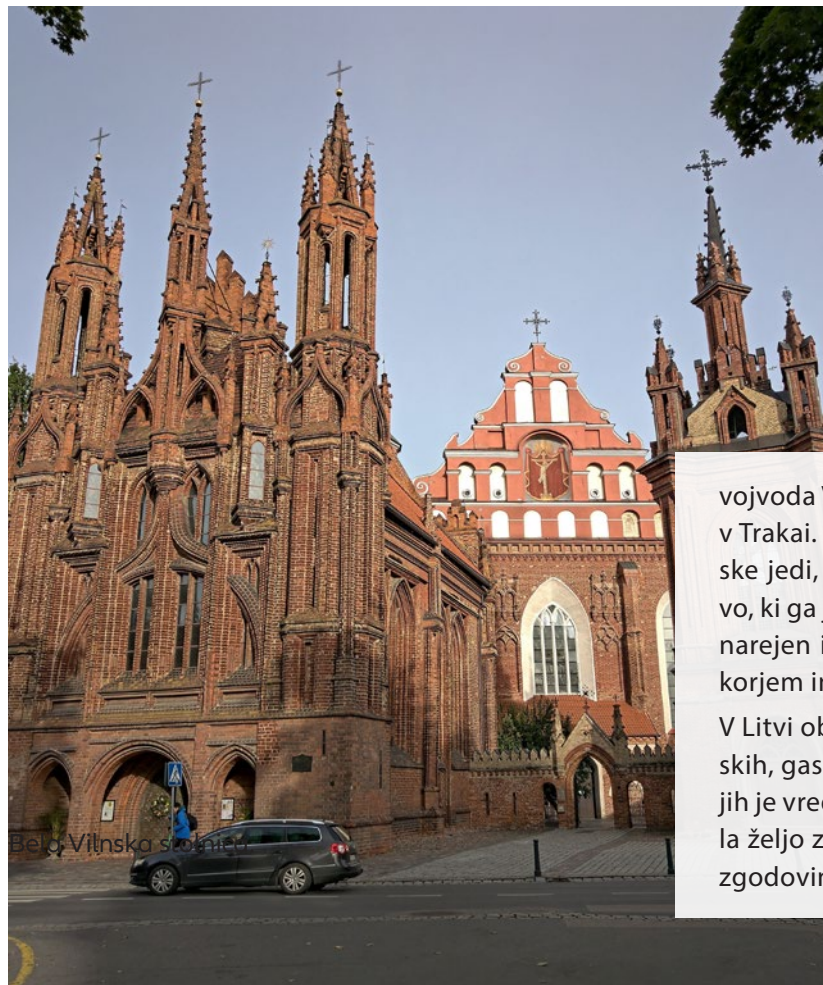
Eno bolj zanimivih mest za ogled na litovski obali je polotok in narodni park Kurska kosa.

Kaj je kibinai, kaj šimtalapis?

Če imate več časa, priporočam obisk majhnega zgodovinskega mesta Trakai v bližini Vilne. Simbol mesta je Stari grad na otoku jezera Galvė. Mesto Trakai je tudi povezano z Karaimi, majhno turško govorečo versko in etnično skupino, ki jo je veliki

Bela Vilnska stolnica.

74,2 odstotka
Litovcev je
katolikov.

vojvoda Vytautas v letih 1397 in 1398 iz Krima preselil v Trakai. V tem mestu morate nujno poskusiti karaimske jedi, kot sta kibinai (tradicionalno polnjeno pecivo, ki ga jemo z juho) in sladico šimtalapis ali stolisnik, narejen iz listnatega testa in polnjen z makom, sladkorjem in maslom.

V Litvi obstaja tudi veliko drugih zanimivih zgodovinskih, gastronomskih in kulturnih mest in destinacij, ki jih je vredno obiskati. Zato upam, da sem vam vzbudila željo za raziskovanje majhne države, ki ima bogato zgodovino, kulturo in dediščino.

Cerkev sv. Ane si je zaželel tudi Napoleon.
Vse foto: osebni arhiv

Kaj bomo skuhali danes?

 Cvijeta Pandol Udiljak

Kolikokrat ste si že zastavili to vprašanje? Svet se skozi stoletja in leta spreminja, odnos do hrane pa ostaja enak. Če želimo zdravo jesti, je najbolje, da si skuhamo sami. Ker okusi in vonji hrane v nas prebujajo tudi številna čustva, nam pogosto prikličejo spomine na otroštvo in drage osebe, ki so nam kuhale. Zato se radi spominjamo nekaterih tradicionalnih jedi domače slovenske kuhinje. Iz naše kuharske knjige *Spomini na babičino kuhinjo*, vam tokrat predstavljamo *Tople kumare s krompirjem*, recept aktivne članice Slovenskega doma Zagreb **Stanke Novković** in *Bovške krafe* – tradicionalno sladico iz Zgornjega Posočja.

Tople kumare s krompirjem

Sestavine:

- 500 g krompirja,
- 2 žlici masti,
- 1 čebula, pol žličke sladkorja,
- 2 žlici moke,
- nekaj žlic smetane,
- kis, sol,
- poper,
- česen po okusu

Priprava: Kumare olupimo, jih naribamo na rezine ter posolimo, da spustijo vodo. Krompir olupimo, narežemo na kocke in skuhamo v slani vodi. Ko je krompir kuhan, ga odcedimo in dobro pretlačimo. Vode, v kateri se je kupal krompir, ne zavržemo. V kozici raztopimo mast, na kateri prepražimo drobno sesekljano čebulo, ki smo jo potresli s sladkorjem. Ko ta zarumeni, dodamo moko in jo prepražimo ter dodamo še ožete kumare. Zmes hitro premešamo in zalijemo z vodo, v kateri se je kupal krompir. Dodamo še žlico kisa in pustimo zavreti. Jedi dodamo kuhan in pretlačen krompir, poper in nasekljani česen, solimo po okusu, dobro premešamo in kuhamo še nekaj minut. Ko je jed kuhana, dodamo smetano in postrežemo.

Bovški krafi

Sestavine:

- **za testo:** 750 g moke, 7,5 dl vrele vode, 60 ml olja, 30 g soli
- **za nadev:** 350 g suhih hrušk (tepke), 200 g abolčne čežane, 50 g v rumu namočenih rozin, 50 g sladkorja, vanilijev sladkor, limonina lupinica, cimet (po želji), 1 žlica masla, 100 g mletih orehov
- **za preliv:** 100 g masla, 100 g drobtin

Priprava nadeva: hruške kuhamo v vodi, da se zmehčajo in jih spasiramo. Raztopimo malo masla, dodamo spasirane hruške, jabolčno čežano, sladkor, orehe, rozine in začimbe.

Priprava testa: v vrelo vodo dodamo olje in poparimo moko. Zgnetemo gladko testo in ga razvaljamo. Na sredino položimo nadev in prepognemo. Bovške krafe oblikujemo kot na sliki in z vilico ali prsti pritisnemo robove.

Krafe skuhamo v slani vodi. Vzamemo jih iz vode, narahlo potresemo s sladkorjem ali jih prelijemo z vročim maslom in popraženim drobtinami ter še tople postrežemo.

Spomin naj ostane spomin

 Irena Pavlović

Iz Wikipedije, proste enciklopedije: »Dan mladosti je bil v času Socialistične federativne republike Jugoslavije praznik jugoslovanske mladine. Obeleževal se je 25. maja, na dan, ko se je praznoval rojstni dan predsednika države Josipa Broza Tita (v resnici rojenega 7. maja) ...

... Glavni simbol praznika je bila štafeta mladosti oz. Titova štafeta. Na ta dan so potekale razne športne prireditve in proslave v šolah, prav tako so bili mladi iz vrst pionirjev sprejeti v Zvezo komunistične mladine Jugoslavije. To so spremljale glasbene in športne prireditve. Vse je potekalo pod sloganom bratstva in enotnosti. Zadnja štafeta je 21. marca 1987 proti Beogradu krenila iz Slovenije, s Triglava, od koder jo je nosila naveza desetih alpinistov s prvo nosilko **Marijo Štremfelj**.

Zakaj sem se lotila te teme? Zato, ker je prav danes, ko to pišem, dan mladosti. Današnji naraščaji o tem ne vedo nič, saj jih o tem nihče ne uči. Tudi v medijih tega ni več zaslediti in včasih imam občutek, kot da se to namenoma skriva, čeprav skrivanje ne more izbrisati preteklosti. Seveda mi je logično, da mladi ne vedo, kaj pomeni dan mladosti. Da pa ne vedo, kdo je bil Tito, mi je pa popolnoma neverjetno, čeprav razumljivo.

O tem se ne učijo v šolah, ne piše v šolskih knjigah, mediji o tem molčijo. Vse to je preteklost, o kateri se ne govori, kot da bo molk izbrisal to, kar je bilo. Da mi je to tako neverjetno, je verjetno vzrok tudi v tem, da sem bila jaz kot prva povojna generacija o tej temi na neki način indoktrinirana, kot je bilo celotno društvo.

A bilo je ... vsega. Tito je bil vse navzoč v življenju ljudi. Bil je prisoten, ko se je veselilo in tudi, ko smo bili žalostni.

Kaj bomo pa zdaj, ko ni Tita?

Koliko nam je Tito pomenil, se vidi tudi iz naslednje (resnične) anekdote:

Sosed iz Kočevja nam je nekoč pripovedoval, kako se je oženil z Dalmatinko. Bilo je leta 1949. Poroka je bila cerkvena. V cerkvi je bila vsa nevestina »žlahta«, manjkal je le nevestin brat, ki je služil v Titovi mornarici, je pa dobil dopust za sestrično poroko. Čakali so ga najmanj pol ure in duhovnik je že začel z obredom,

ko so se na široko odprla cerkvena vrata. Na njih se je pojavil Ante, nevestin brat. Bil je visok, lep, v beli uniformi. Vsi so se obrnili in ga pogledali, duhovnik pa je prekinil obred in rekel: »Ante, v božji hiši si, snemi

Za številne je štafeta mladosti le še pozabljen spomin. Foto: www.delo.si

kapo!« Ante je pogledal okrog sebe in rekel: »*Ne vidim nobene Titove slike, da bi snel kapo!*« Seveda je bilo to škandalozno, vsa družina se ga je odrekla in šele po mnogih letih so mu nekako oprostili.

Ko je Tito umrl, je moj, takrat šestletni sin, ki je opazil vsesplošno žalost, zaskrbljeno vprašal, kaj bomo pa zdaj, ko ni Tita. Razložila sem mu, da bomo iz vsake republike izbrali neko osebo, ki bo skupaj z drugimi osebami iz drugih republik sestavljala predsedstvo, ki bo izmed svojih članov izbralo predsednika predsedstva. Fantek se je malo zamislil, nato pa dejal: »Mama, a vidiš, koliko on potuje. Jaz že ne bom predsednik predsedstva Jugoslavije, ker jaz vedno bruham, ko potujem«. Z leti se je njegova prebava umirila in več ne bruha, zdaj bi lahko postal predsednik predsedstva, ampak kaj, so se razmere drastično spremenile in tega delovnega mesta ni več. Seveda je bilo še veliko takšnih in podobnih zgodbic, vendar kot večino vsega, je tudi to prekrila pozaba.

Moj pas je pijanac *

Kad je Klub Zagrepčana dodijelio Otu Reisingeru lisnicu od krtačine kože, nagradu kao najštedljivijem građaninu, Oto je izjavio:

– Ja ne mogu biti škrt jer škrt može biti onaj čovjek koji ima novca, a ja ne pripadam toj skupini ljudi.

Pri uručanju te nagrade Reisinger reče:

– Ako vam ostane nešto sendviča, zamotajte ih da ih mogu odnijeti svom psu. A ako vam ostane pjenušca, moram vam reći da je moj pas pijanac.

Alfi Nipič v New Yorku **

Človeku se res vse mogoče pripeti. Alfi Nipič, ki je na glasbeni sceni že ohoho let, je venomer precej potoval po svetu. In tako ga je pot zanesla tudi v New York. Na cesti, tam nekje, kjer je sloviti Madison Square garden, ga ustavita dva visoka črnca.

»No, pa smo v godlji,« pomisli Alfi.

»Čuj, kaj si ti, Alfi? Se lahko slikamo skupaj,« ga v tekoči štajerščini nagovorita fanta. Ko mine prvi šok, Alfi izve, da je enemu ime John, drugemu pa Stanley, da sta oba študirala v Mariboru, zdaj pa sta na izpopolnjevanju v New Yorku.

* Janko Bučar; *Anegdote, aforizmi, šale i pošalice iz svakodnevnog života*©

** *Smešna scena; zabavne zgodbe s slovenske glasbene scene* ©/Dejan Vodovnik

Horoskop**Oven**

Ovni se morate zavedati svoje pozitivne naravnosti in pozitivnega vpliva zvezd. Sprostite se in si ne zapletajte življenja. Jesen bo kmalu tu!

Bik

Manjka vam strpnosti in popustljivosti. Privoščite si nekaj drobnarij, ki vam bodo obogatile dni. Ne bo vam žal!

Dvojčka

Vedno večji dvomljivci postajate in vse manj verjamete, kar slišite. Zelo bi vam ustrezalo, če se sprostite in si privoščite veliko več gibanja in pohajkovanja v naravi.

Rak

Resnično ni potrebe, da morite bližnje z novimi in novimi načrti, ki brez težav lahko počakajo na boljše čase. Čas je, da se zadovoljite s povprečjem.

Lev

Zvezde ne lažejo, vi pa kar rinete in rinete naprej. To ni dobro. Hiti počasi, poje pesem in tudi zvezde za ta čas tako kažejo. Privoščite si več nege.

Devica

Da ne morete iz svoje kože, opozarjajo tudi zvezde. Priporočajo, da se otepete vsega, kar bi vas spravilo v negativizem. Zato, pozitivno naprejte!

Tehtnica

Ohranite pozitiven vpliv, ki ga sežete med bližnjimi. Samo z ljubeznijo je mogoče zapreti usta tistim, ki vam želijo vse slabo. Vendar, pazite na pasti vsakdana!

Škorpion

Ne manjka vam dobrih idej, hudič je le, ker o njihovi realizaciji odločajo drugi. Ne izgubite samozavesti in vztrajajte pri svojem hobiju in polejšajte razpoloženje.

Strelec

Ne postanite razsipni, še posebej zdaj, ko se vam zdi, da imate vsega preveč. Izogibajte se stresnim situacijam in napornim obveznostim. Takoj se boste počutili bolje.

Kozorog

Nobenega razloga nimate za lažno skromnost. Vztrajajte pri dobrem okusu, še posebej obiskujte dogodke, ki imajo pozitiven predznak. Negativnost vas ubija!

Vodnar

Nemalokrat naivnost in popustljivost do najbližjih povzroči le nasprotni učinek. Zavedajte se tega. Več pozornosti namenite spancu in sanjam.

Ribi

Preveč ste obremenjeni s svojimi ambicijami. Vse ima svojo ceno, zato ne pozabite, da dobitok na eni strani, zlahka povzroči manko na drugi in zaplete razmere.

Od Kekca do preteklosti v sedanjosti

Veliko Slovencev je bilo del hrvaške preteklosti in je Hrvaški pomagalo pri gradnji kolektivne – kulturne, športne, družbene, družabne – identitete. Na njih moramo biti še posebej ponosni.

 Dejan Vodovnik

Ko bi šli na slovenske ulice, ceste, kolovoze, avenije ... in vprašali mestne, podeželske, izobražene in praktične ljudi, s čim v slovenski glasbi, filmu, televizijskih nadaljevankah se identificirajo, bi presenečeni ugotovili, da ljudje v iskanju zvezdnitva in zvezdnikov večinoma posegajo v zgodovino. Tudi drugi narodi, na primer Hrvati, se lažje identificirajo z že uveljavljenim, preverjenim in dokazano popularnim. A vseeno. V Sloveniji iskanje glasbenih ali filmskih zvezd sega v zgodovino pogosteje. Prej ali slej bi slovenski gledalec kot zvezdnike gibljivih slik naštel *Kekca*, *Srečo na vrhici*, *Vesno*. Gre za izdelke, stare petdeset, šestdeset in več let. Gre za zvezde iz časov Jugoslavije. Morda bi še kdo potegnil na plan kakega aduta iz časa osamosvajanja. *Babica gre na jug*, *Outsider?* Na glasbenem področju je precej podobna slika. *Avsenik*, *Slak*. Pa pozneje kaki *Pankrti*, *Laibach*, *Agropop*. O projektih, ki se dogajajo danes, leta 2026, pa v resnici (skoraj) nihče več (skoraj) ničesar ne ve.

Vandot, Furlan, Koprivšek ...

Vrnimo se za hip k našemu – in delno tudi hrvaškemu – pisatelju, ki je »zaslovel« s serijo daljših mladinskih pripovedi o Kekcu. Josip Vandot, je najprej živel v Ljubljani, nato v Slovenski Bistrici, potem se je malo pred vojno z družino preselil v Maribor. Junija 1941 je moral zaradi okupacije kreniti na pot pregnanstva skupaj z mnogimi zavednimi Slovenci. Hude čase je delil z ženo, hčerko in vnukinjo v Slavonski Požegi, nato v Brčkem, v bližini Travnika (Bosna in Hercegovina), Slavonskem Brodu, od koder so se zaradi bombnih napadov umaknili v Trnjanske Kute. Tam je med bombardiranjem, 11. julija 1944, – torej pred skoraj 82 leti – izgubil življenje, žena, hčerka in vnukinja pa so bile huje ranjene. Po vojni so njegove ostanke pokopali na ljubljanskih Žalah.

V iskanju poseganja v preteklost je zagotovo sijoči »kamenček« tudi v našem in vašem Novem Odmevu nedavno objavljena zgodba o slovenskem hortikulturnem virtuozu, Mariborčanu Josipu Peklarju, ki je

zasnoval velik del zelenih površin »beloga Zagreba grada.«

Ali pa Dušan Furlan in Anton Kropivšek; slovenska športnika, gimnastičarja, ki sta obogatila hrvaški šport z vrhunskimi dosežki. Za zajetne knjige jih je ljudi, Slovencev, ki so obogatili in še zdaj bogatijo hrvaški kulturni, športni, znanstveni ... vsakdan.

Zgodovina je temeljna disciplina za razumevanje sveta, v katerem živimo. Po mnenju Marca Blocha, pri-

Pred desetimi leti so v Zagrebu slovesno odkrili spominsko ploščo legendarnemu slovenskemu rokometasu Iztoku Pucu na pobudo Slovenskega doma Zagreb in Sveta slovenske narodne manjšine Mesta Zagreb. Foto: k. e.

znanega francoskega zgodovinarja, je zgodovina ključnega pomena za družbo. Pa tudi, da je pomembna pri gradnji kolektivne identitete.

In prav tem je srčika preteklosti v sedanjosti. Res veliko Slovencev je bilo del Hrvaške preteklosti in je Hrvaški pomagalo pri gradnji kolektivne – kulturne, športne, družbene, družabne ... – identitete. Na vse te ljudi, gradnike »sosedske identitete«, moramo biti ponosni zlasti mi. In če že »nekdo« morda na njih pozabi, namenoma ali ne, na njih nikoli ne smemo pozabiti mi.

Navsezadnje so številni med njimi res skoraj pozabljeni. Dejstvo je, da prav mi še vedno ostajamo gradniki zdajšnje kolektivne identitete – naše lastne in tiste širše, katere kamenček smo. Tukaj in zdaj!